

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра менеджменту

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ д.е.н., проф. Дергачова В.В.

«03» червня 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття ступеня бакалавра
з напрямку підготовки 6.030601 «Менеджмент»

на тему **«Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства»**

Виконав студент 4 курсу, групи УЗ-51

Нефьодов Дмитро Євгенович _____

Керівник доцент кафедри менеджменту к.е.н., КУЗНЄЦОВА К. О. _____

Рецензент доцент кафедри промислового маркетингу

к.е.н., ЯЗВІНСЬКА Н. В. _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без відповідних
посилань.

Студент _____

(підпис)

Київ - 2019 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра менеджменту

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки **6.030601 «Менеджмент»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ *д.е.н., проф. Дергачова В.В.*

«24» жовтня 2018 р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Нефьодову Дмитру Євгеновичу**

1. Тема роботи: «Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства»

керівник роботи доцент кафедри менеджменту, к.е.н. Кузнєцова К. О.
затверджені наказом по університету від 28.02.2019р. № 788-с

2. Термін подання студентом роботи 03.06.2019 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукова та навчально-методична література, законодавчі й нормативні акти України, інформація про історію створення та розвиток підприємства АТ НАК «Нафтогаз України», фінансова звітність (форма № 1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», за 2015-2018 рр).

4. Зміст пояснювальної записки

а) теоретична частина:

- визначити економічний зміст та значення зовнішньоекономічної діяльності для підприємства;
- виявити особливості та основні підходи до розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

б) дослідницько-аналітична частина:

- надати загальну характеристику підприємства;
- проаналізувати виробничо-господарську діяльність підприємства;
- проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність підприємства.

в) рекомендаційна частина:

- визначити шляхи розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- розробити рекомендації для удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу

1. Роль ЗЕД у розвитку підприємства
2. Загальна характеристика АТ НАК «Нафтогаз України»
3. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства
4. Аналіз фінансового стану підприємства
5. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства
6. Опис пропозицій
7. Обґрунтування пропозицій
8. Порівняння показників зовнішньоекономічної діяльності підприємства з прогнозованими.
9. Економічний ефект від впровадження запропонованих заходів.
10. Висновки та рекомендації

6. Орієнтовний перелік публікацій

7. Дата видачі завдання

«24» жовтня 2018р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Позначки керівника про виконання завдань
1.	Збір необхідної інформації щодо теоретичних, та практичних засад реалізації зовнішньоекономічної діяльності підприємства	25.10.2018р. – 08.11.2018р.	
2.	Аналіз теоретичного та практичного матеріалу з обраної тематики, обробка та аналіз інформації щодо зовнішньоекономічної діяльності підприємства	09.11.2018р. – 21.11.2018р.	
3.	Розгляд теоретичних основ зовнішньоекономічної діяльності підприємства	22.11.2018р. – 15.12.2018р.	
4.	Надання організаційно-економічної характеристики підприємству та його зовнішньоекономічної діяльності	16.12.2018р. – 04.01.2019р.	
5.	Оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства	05.01.2019р. – 20.02.2019р.	
6.	Розробка пропозицій щодо зовнішньоекономічної діяльності підприємства	21.02.2019р. – 29.04.2019р.	
7.	Економічне обґрунтування рекомендованих заходів	30.04.2019р. – 17.05.2019р.	
8.	Оформлення дипломної роботи на здобуття ступеня бакалавра	18.05.2019р. – 31.05.2019р.	

Студент _____ **Нефьодов Д. Є.**

Керівник дипломної роботи _____ **Кузнєцова К. О.**

РЕФЕРАТ

Дипломна робота освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на тему: «Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства» містить 91 сторінок, 21 таблицю, 22 рисунка, 10 формул, 5 додатків. Перелік посилань нараховує 45 найменувань.

Метою дослідження є обґрунтування системи заходів щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес розвитку АТ НАК «Нафтогаз України».

Предметом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність підприємства АТ НАК «Нафтогаз України».

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою проведених досліджень стали наукові концепції і теоретичні розробки провідних вітчизняних і закордонних учених в царині зовнішньоекономічної діяльності. У процесі досліджень застосовувались: метод теоретичного узагальнення та порівняння, індукції та дедукції, системний метод, метод синтезу та методи аналізу та динаміки.

Результати дослідження можуть бути використані підприємствами, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність, для розвитку підприємства і пристосування до сучасних умов ринку, зокрема АТ НАК «Нафтогаз України», для забезпечення розвитку фірми.

У сучасних умовах вибір ефективного напрямку удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства є важливим завданням, від рішення якого залежить його розвиток.

Ключові слова *розвиток підприємства, зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, забезпечення розвитку підприємства.*

ABSTRACT

Diploma work of the educational-qualifying level "Bachelor" on the theme: "Improvement of foreign economic activity of the enterprise" contains 91 pages, 21 tables, 22 figures, 10 formulas, 5 annexes. The list of references has 45 titles.

The purpose of the research is to substantiate the system of measures to improve the foreign economic activity of the enterprise.

The object of research is the process of development of NJSC "Naftogaz of Ukraine".

The subject of the study is the foreign economic activity of the NJSC "Naftogaz of Ukraine".

Research methods. Theoretical and methodological basis of the research was the scientific concepts and theoretical developments of the leading domestic and foreign scientists in the field of foreign economic activity. In the course of research, the method of theoretical generalization and comparison, induction and deduction, the systemic method, the method of synthesis and methods of analysis and dynamics were used.

The results of the research can be used by enterprises conducting foreign economic activity for the development of the enterprise and adaptation to the current market conditions, in particular, NJSC "Naftogaz of Ukraine", to ensure the development of the company.

Keywords: enterprise development, diversification of activities, efficiency, trucking market, services, ensuring the development of the enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	12
1.1 Роль та особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємства	12
1.2. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства..	18
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»	24
2.1. Загальна характеристика підприємства НАК «Нафтогаз України»	24
2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності НАК «Нафтогаз України» .	43
2.3. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства та виявлення проблемних аспектів зовнішньоекономічної діяльності НАК «Нафтогаз України»	57
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»	65
3.1. Шляхи удосконалення розвитку зовнішньоекономічної діяльності НАК «Нафтогаз України»	65
3.2. Рекомендації для удосконалення зовнішньоекономічної діяльності НАК "Нафтогаз України"	69
Висновки до розділу 3	77
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні велика кількість підприємств України недостатньо інтегрована у світовий ринок. Неспроможність ефективно конкурувати з більш досвідченими світовими підприємствами, низький експорт послуг, недостатній експорт товарів, низька доля іноземних інвестицій – все це є наслідком недостатньо ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Тому виникає нагальна потреба в удосконаленні зовнішньоекономічної діяльності підприємств, яка буде сприяти підвищенню експортного потенціалу підприємства, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України. Реформа зовнішньоекономічної діяльності, насамперед, промислових підприємств є одним із істотних напрямів перебудови господарського життя країни. Вона характеризується децентралізацією зовнішньоекономічної діяльності і відмовою держави від монополії на зовнішню торгівлю. Підприємства одержали право самостійного виходу на зовнішній ринок. На їх рівні зосереджується увесь спектр питань, пов'язаних із експортно-імпортною діяльністю, включаючи проектування експортних товарів, їх виробництво, збут і сервіс. Закріплюються економічні, матеріальні та правові умови для посилення зацікавленості підприємств в експортній діяльності і підвищення її ефективності. Тому одним з головних шляхів в удосконаленні зовнішньоекономічної діяльності підприємства є зріст його експортно-імпортного потенціалу. Як економічна категорія та об'єкт аналізу набув підвищеної уваги вчених і практиків у галузі міжнародного бізнесу. Досвід високорозвинених країн та країн, які інтенсивно розвиваються, переконує у тому, що динамізм позитивного розвитку більшості національних економік значною мірою досягається завдяки проведенню ефективної експортної політики і залежить від рівня досконалості процесів, що пов'язані з формуванням та використанням експортного потенціалу як держави, так і суб'єктів господарювання, а також від добору методів і інструментів, які здатні забезпечити успішний перебіг цих процесів. Саме тому, ефективна

зовнішньоекономічна діяльність підприємств сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій, забезпеченню економічної безпеки України.

Питання функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємства широко висвітлені, насамперед, у зарубіжній науковій літературі. В Україні зазначеними проблемами займаються такі фахівці, як Білий В., Губенко В., Завьялов П., Кредисов А., Лозенко А., Павленко Ф., Щербак В., Яковлєв А., Якубовський М. та ін. В економічній літературі існують і різні підходи до дослідження організаційно-економічних інструментів розширення та удосконалення зовнішньоекономічних можливостей на рівні підприємств. Дані розробки представлені в працях таких дослідників, як Юхименко П.І., Передрій О.С., Рокоча В.В., Козик В.В., Панкова Л.А., Карп'як Я.С., Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова, В.В. Ковалевський та інші. Постановка завдання. Метою даного дослідження є визначення основних шляхів покращення зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Методологія. Теоретичною базою дослідження є основні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, експертні опитування, практичні рекомендації щодо планування та організації експортної діяльності підприємств. При проведенні дослідження використовувались загальнонаукові методи, зокрема, методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення.

Результати досліджень. Вихід на зовнішній ринок завжди пов'язаний з початком нової конкурентної боротьби. Так, якщо з існуючими партнерами у підприємства вже налагодженні зв'язки та система постачання, то співпрацю з майбутніми партнерами потрібно чітко продумати з урахуванням регіональних особливостей, адже всі країни відрізняються між собою за рівнем попиту на той чи інший товар. В умовах високої насиченості, а інколи перенасиченості світових товарних ринків кожен товар (і товаровиробник) змушений вести жорстку боротьбу за переваги споживачів, що надається лише найбільш

конкурентоспроможним товарам. Щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, то тут, перш за все, доцільно визначити ті країни, що є привабливими для подальшої співпраці, проаналізувати існуючі зовнішньоекономічні зв'язки та виділити перспективні напрями розвитку. Головною метою має бути ретельний аналіз системи міжнародної торгівлі, економічного середовища країни, куди буде здійснюватись проникнення, а також необхідно враховувати політико-правові та культурні особливості її середовища.

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність НАК «Нафтогаз України»

Предмет дослідження – шляхи удосконалення ЗЕД підприємства

Метою написання дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства на прикладі НАК «Нафтогаз України».

Відповідно до теми дипломної роботи будуть поставлені та виконані такі завдання:

- визначені сутність і системна характеристика ЗЕД підприємства;
- розглянуті напрямки розвитку та удосконалення ЗЕД підприємства;
- проаналізована динаміка основних показників економічної діяльності підприємства АТ НАК «Нафтогаз України»;
- проведені аналіз та оцінка здійснення зовнішньоекономічних операцій підприємства;
- виокремлені проблемні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- визначені шляхи удосконалення розвитку зовнішньоекономічної діяльності АТ НАК «Нафтогаз України»;
- надані рекомендації щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Методи дослідження: концептуального аналізу та синтезу, історико-порівняльний метод, методи наукової абстракції та статистичні прийоми

групування, динамічних порівнянь, формально-логічні методи, методи графічного зображення, моделювання та узагальнення.

При написанні даної роботи використовувались методи вертикального, горизонтального, порівняльного, коефіцієнтного та факторного аналізів, а також динамічних рядів та математико-статистичних прийомів. Також використовувався пакет програм Microsoft Office, а саме Word, Excel.

Практичне значення отриманих результатів. Практична значимість отриманих результатів полягає в розробленні рекомендацій щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Інформаційною базою дослідження є законодачі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених–економістів, підручники, монографії, посібники, матеріали періодичних видань та різнопланові статистичні матеріали за темою дослідження, фінансові звітність АТ НАК «Нафтогаз України» за 2014-2018 р.р..

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Роль та особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Зовнішньоекономічна діяльність - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1].

Внутрішній ринок України не здатний забезпечити споживання всієї продукції, що пропонують виробники, тому підприємства змушені розширювати ринки збуту. Відповідно вони виходять на зовнішні ринки, де присутня сильна конкуренція зі сторони іноземних підприємств. Це спонукає українські підприємства до визначення стратегічних напрямів розвитку, удосконалення експортної діяльності, підвищення якості продукції, що дає змогу вітчизняним підприємствам досягати довгострокові конкурентні переваги. Саме тому, ефективна зовнішньоекономічна діяльність підприємств сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій, забезпеченню економічної безпеки України [2].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є однією з пріоритетних видів діяльності як окремо взятого підприємства, так і національної економіки в цілому. В умовах високого рівня конкуренції роль зовнішньоекономічної діяльності була і залишається пріоритетним напрямом розвитку підприємств та політики держави, що створює плацдарм для сприятливого інвестиційного клімату в країні та вигідної торгівлі.

Види та форми зовнішньоекономічної діяльності визначені в ст. 4 Закону України Про зовнішньоекономічну діяльність», де закріплено перелік видів

зовнішньоекономічної діяльності. Під видом зовнішньоекономічної діяльності слід розуміти діяльність, при здійсненні якої виникають зовнішньоекономічні відносини, що перебувають в одному правовому режимі і тому регулюються одними й тими самими правовими нормами. Так, до видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти підприємництва незалежно від форми власності та їхньої організаційно-правової форми належать [1].:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;
- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;
- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;
- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами господарської діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних

господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібної торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;

- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- операції по придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;

- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами;

- інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України [1].

Кількість та різноманіття видів зовнішньоекономічної діяльності дає зрозуміти наскільки важливим є розвиток та удосконалення цієї сфери діяльності для підприємств. Перед підприємствами відкривається широкий спектр діяльності та можливого прибутку.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ґрунтується на можливості одержання економічних вигод, виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж така діяльність всередині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства (ЗЕДП) - це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок.

ЗЕДП є складовою загальної діяльності, а отже, взаємопов'язаною з нею і спільно вмотивованою підприємства; водночас зовнішньоекономічна діяльність має суттєву специфіку, яка полягає у тому, що здійснюється на іншому, міжнародному, рівні, у взаємозв'язку з суб'єктами господарювання інших країн.

Основні мотиви розвитку ЗЕД підприємств:

- розширення ринку збуту своєї продукції за національні межі з метою збільшення прибутку;
- закупка необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання;
- залучення інжинірингових та інших послуг для потреб виробництва, з урахуванням їх унікальності, вищої якості і нижчих цін порівняно з внутрішнім ринком;
- залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках;
- участь у міжнародному поділі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва з метою успішного розвитку своєї економіки [4].

При розробленні заходів щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності потрібно враховувати особливості зовнішньоекономічної діяльності. Досвід підприємств дозволяє виявити такі особливості:

- ускладнення продукції, яка попадає в міжнародний товарообіг;
- постійна заміна та оновлення продукції, розширення її асортименту;
- збільшення поставок проміжної продукції компонентів, запчастин, деталей, комплектування тощо;
- піднесення рівня оброблення сировини, матеріалів, комплектування;
- збільшення кількості взаємозамінних видів продукції, які виготовляються різними способами;
- застосування диверсифікації і покращення структури виробництва;
- піднесення ролі і збільшення масштабів діяльності закордонних філій та дочірніх компаній;
- забезпечення плановості зовнішньоекономічної діяльності;
- орієнтація крупних фірм на регулювання номенклатури і масштабів їх виробничої діяльності і участі у міжнародному поділі праці;
- посилення конкурентної боротьби;
- переорієнтація крупних організацій з експорту товарів з країн базування материнської компанії на здійснення виробничої діяльності на підконтрольних закордонних підприємствах з наступною реалізацією продукції на закордонних ринках [5].

При пошуку шляхів до удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств можна виділити декілька рівнів чинників, які стримують розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Розглянемо три рівні чинників: зовнішні (чинники макросередовища), безпосередні (чинники середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств); внутрішні (чинники мікросередовища). Основними групами зовнішніх чинників, що стримують розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств, є чинники глобального середовища, фінансово-економічні, інституційні, політичні. Коментуючи основні з них, зауважимо, що ті чи інші впливи носять «міжгруповий» характер, оскільки формування економічної взаємодії і її середовища на міжнародному рівні визначається сукупним впливом різних чинників. Зокрема, до першої групи можна віднести наслідки світової фінансово-економічної кризи 2008–2010 рр.;

високий рівень конкуренції на світових ринках; бар'єри входу на ринки розвинених країн; сформований розподіл сфер та зон впливу й спеціалізацію провідних компаній світу [3, 4, 7].

Низький рівень інвестиційної привабливості та несприятливий інвестиційний клімат не дають змогу отримати достатньої кількості, насамперед, фінансових ресурсів для розвитку підприємств, упровадження сучасних технологій, технічного переоснащення, наукових розробок, упровадження інновацій. Крім того, для більшості сфер діяльності характерні тривалі терміни окупності інвестицій, несприятлива динаміка цін, інфляційні процеси тощо. Варто визнати як дестимуляційні кредитну (недоступність кредитних ресурсів), податкову (конфіскаційний характер), валютну та митну політики держави [3].

Негативний вплив чинить нестабільна політична ситуація в Україні, високий рівень корупції й недовіри до держави як гаранта виконання угод та контрактів, неформальні відносини між органами державної влади й бізнесом, лобіювання інтересів олігархічних кланів.

Відсутність належного ресурсного забезпечення, велике технологічне відставання від розвинених країн, низький рівень якості більшості товарів призводять до незадовільної структури експорту, основа якої – сировинні матеріали, напівфабрикати [3].

Зовнішньоекономічна діяльність характеризується широким спектром діяльності. Кількість видів та форм ЗЕД дає великі перспективи для підвищення прибутку підприємств. Вигідне розташування України та значні ресурси привабливих секторів економіки дають змогу нарощувати присутність на міжнародних ринках тим самим підвищуючи прибуток та ВВП країни. Але, враховуючи особливості та негативні чинники зовнішньоекономічної діяльності в Україні, постає питання доцільності удосконалення процесів зовнішньоекономічної діяльності на всіх рівнях. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств представлені у наступному підрозділі.

1.2. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Високі темпи глобалізації та впровадження нових технологій дають змогу все більшій кількості країн виходити на світовий ринок. Доступність інформації та легка комунікація у будь-якій точці світу дає нові стрімкі поштовхи до створення нових технологій та проектів. Конкуренція зростає, великі підприємства постійно захоплюють нові сфери впливу, йде стрімкий неперервний розвиток який вже неможливо зупинити. В цих умовах підприємству, яке хоче вийти на нові ринки збуту та скласти конкуренцію великим компаніям або хоча б не стати банкрутом потрібно розвиватися з ще більшою потужністю. Тому у підприємств виникає негайна потреба в удосконаленні існуючих систем управління, фінансування, нових стратегій розвитку та нових шляхів виходу на ринки.

Зовнішньоекономічна діяльність дає змогу до економічного зростання, підвищення рентабельності, підвищення стійкості підприємства, мінімізації витрат і відноситься до таких видів діяльності, що забезпечують виживання у конкурентній боротьбі.

Вихід на зовнішній ринок завжди пов'язаний з початком нової конкурентної боротьби. Так, якщо з існуючими партнерами у підприємства вже налагодженні зв'язки та система постачання, то співпрацю з майбутніми партнерами потрібно чітко продумати з урахуванням регіональних особливостей, адже всі країни відрізняються між собою за рівнем попиту на той чи інший товар.

В умовах високої насиченості, а інколи перенасиченості світових товарних ринків кожен товар (і товаровиробник) змушений вести жорстку боротьбу за переваги споживачів, що надається лише найбільш конкурентоспроможним товарам. Тобто таким, які на одиницю своєї вартості (ціни) задовольняють більше потреб, на більш високому рівні, ніж товари конкурентів [9].

Щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, то тут, перш за все, доцільно визначити ті країни, що є привабливими для подальшої співпраці, проаналізувати існуючі зовнішньоекономічні зв'язки та виділити перспективні напрями розвитку. Головною метою має бути ретельний аналіз системи міжнародної торгівлі, економічного середовища країни, куди буде здійснюватись проникнення, а також необхідно враховувати політико-правові та культурні особливості її середовища [10].

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на зовнішньому ринку потрібно розробити стратегію зовнішньоекономічної діяльності, тобто єдиний напрямок, який буде враховувати внутрішні можливості підприємства та ринкові умови, в яких йому доводиться функціонувати.

Дана стратегія має розроблятися з урахуванням таких факторів:

- визначення чітких цілей виходу на новий ринок;
- розмір та потенціал зарубіжного ринку;
- проблеми, які можуть виникнути через реалізацію відповідного продукту на новому ринку;
- поширеність товару за кордоном та оцінка можливостей подальшого співробітництва;
- кон'юнктура ринку, наявність конкурентів, товарів-аналогів тощо.

Також важливим фактором удосконалення зовнішньоекономічної діяльності є оцінка та аналіз сильних і слабких сторін підприємства. Слабкі сторони дадуть змогу підприємству визначити небезпеку зі сторони зовнішнього оточення, а сильні сторони – використовувати можливості зовнішнього середовища. Зазвичай, для цього здійснюється SWOT-аналіз підприємства, що надає оцінку можливостей і загроз діяльності на зовнішньому ринку [11].

Активне застосовування заходів щодо стимулювання збуту на сьогодні є ефективним і порівняно недорогим методом залучення потенційних покупців. Стимулювання сприятиме збільшенню обсягів продажів за короткий період,

виведенню товару на новий ринок, підтримці інших інструментів просування. Варто підкреслити, що стимулювання збуту виявляється найефективнішим при використанні його в сполученні з рекламою.

Фахівці зазначають, що якщо підприємство прагне впроваджувати ефективну зовнішньоекономічну політику, то доцільно, насамперед, удосконалювати маркетингову складову своєї діяльності. Для цього потрібно здійснювати найбільш ефективні, з точки зору експертів, маркетингові заходи.

Отже, щоб виявити шляхи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств необхідно:

- проаналізувати динаміку розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- дослідити раціональність використання ресурсів, заінтересованість у продукції підприємства на зовнішньому ринку;
- комплексно дослідити проблеми підвищення ефективності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- виявити перспективні напрями удосконалення системи управління та планування зовнішньоекономічних зв'язків на рівні підприємства;
- удосконалити організаційно-економічні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності експортної продукції; - оцінити рівень і якість виконання підприємством зобов'язань по контрактах з іноземними партнерами, дослідити ефективність та переваги такої співпраці; - проаналізувати методики аналітичної оцінки ефективності окремої експортної операції [12].

Як видно, спектр можливих напрямів удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства досить широкий. Однак, підприємству необхідно серед різноманіття можливих варіантів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків відібрати саме ті напрями, які є найбільш реальними та досяжними.

При цьому слід виділити ряд критеріїв, яким мають відповідати шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності. Такими критеріями є: збільшення обсягів виробництва, забезпечення зростання надходжень валютної

виручки, прискорення оборотності оборотних коштів, посилення конкурентних позицій на обраних ринках та у вибраних регіонах, скорочення витрат на виробництво продукції.

Найголовнішими критеріями ефективності вибору того чи іншого шляху вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства мають стати збільшення рентабельності виробництва і реалізації продукції, а також зростання прибутку. Оскільки, саме прибуток є основним кінцевим результатом усіх напрямків фінансово-господарської діяльності та основним джерелом фінансових ресурсів підприємства.

Основні способи нарощування потенціалу зовнішньоекономічної діяльності підприємств – створення сприятливих економічних умов для збільшення випуску вітчизняної продукції та надання послуг за рахунок модернізації виробництва, упровадження інновацій, розвитку науково-технічного потенціалу, запровадження спеціальної системи кредитування обігових коштів виробників, упровадження енергозберігальних й ресурсозберігальних технологій, підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва, залучення до управління підприємствами висококваліфікованих фахівців.

Потребує вдосконалення система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств за допомогою впровадження стратегічного підходу, здійснення маркетингових досліджень, формування оптимальної структури управління, обліку, аналізу й контролю для формування ефективного інформаційного забезпечення для прийняття рішень у сфері ЗЕД.

Названі напрями розвитку підприємств повинні системно відображатись у стратегіях розвитку ЗЕД підприємств та зовнішньоекономічній політиці держави.

Висновки до розділу 1

Щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, то тут, перш за все, доцільно визначити ті країни, що є привабливими для подальшої співпраці, проаналізувати існуючі зовнішньоекономічні зв'язки та виділити перспективні напрями розвитку. Головною метою має бути ретельний аналіз системи міжнародної торгівлі, економічного середовища країни, куди буде здійснюватись проникнення, а також необхідно враховувати політико-правові та культурні особливості її середовища.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на зовнішньому ринку потрібно розробити стратегію зовнішньоекономічної діяльності, тобто єдиний напрямок, який буде враховувати внутрішні можливості підприємства та ринкові умови, в яких йому доводиться функціонувати.

Дана стратегія має розроблятися з урахуванням таких факторів:

- визначення чітких цілей виходу на новий ринок;
- розмір та потенціал зарубіжного ринку;
- проблеми, які можуть виникнути через реалізацію відповідного продукту на новому ринку;
- поширеність товару за кордоном та оцінка можливостей подальшого співробітництва;
- кон'юнктура ринку, наявність конкурентів, товарів-аналогів тощо.

Вихід на зовнішній ринок завжди пов'язаний з початком нової конкурентної боротьби. Так, якщо з існуючими партнерами у підприємства вже налагодженні зв'язки та система постачання, то співпрацю з майбутніми партнерами потрібно чітко продумати з урахуванням регіональних особливостей, адже всі країни відрізняються між собою за рівнем попиту на той чи інший товар.

В умовах високої насиченості, а інколи перенасиченості світових товарних ринків кожен товар (і товаровиробник) змушений вести жорстку боротьбу за переваги споживачів

Отже, щоб виявити шляхи підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств необхідно:

- проаналізувати динаміку розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- дослідити раціональність використання ресурсів, заінтересованість у продукції підприємства на зовнішньому ринку;
- комплексно дослідити проблеми підвищення ефективності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- виявити перспективні напрями удосконалення системи управління та планування зовнішньоекономічних зв'язків на рівні підприємства;
- удосконалити організаційно-економічні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності експортної продукції; - оцінити рівень і якість виконання підприємством зобов'язань по контрактах з іноземними партнерами, дослідити ефективність та переваги такої співпраці; - проаналізувати методики аналітичної оцінки ефективності окремої експортної операції.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»

2.1. Загальна характеристика підприємства НАК «Нафтогаз України»

Група «Нафтогаз України» — найбільша національна компанія країни. Провідне підприємство паливно-енергетичного комплексу України. Повна назва: Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України".

Група «Нафтогаз України» — вертикально-інтегрована нафтогазова компанія, яка займається розвідкою, розробкою, експлуатацією родовищ корисних копалин, розвідувальним бурінням, транспортуванням та зберіганням нафти і газу, постачанням споживачам [24].

Група займається імпортом газу, його переробкою, переробкою нафти та конденсату на п'яти газопереробних заводах, виробляючи палива, скраплений газ та інші нафтопродукти. Група має мережу автозаправних станцій [24].

Газова промисловість України на 90% представлена державною компанією НАК «Нафтогаз», яка являє собою організовану систему з елементами, що створюють повний цикл від видобутку до постачання газу кінцевим споживачам, а саме: газовидобування, система транспортування газу та підприємства з експлуатації транспортних мереж, реалізація газу споживачам як домашнім господарствам, так і юридичним особам, які входять до складу національної економічної системи і займаються виробничою діяльністю на основі застосування газу як сировини [20].

Нафтогаз є найбільшим платником податків в Україні. У 2018 році надходження від групи склали 137 млрд гривень податків і дивідендів, а це близько 15% загальних доходів державного бюджету [47].

Характеристика компанії АТ НАК «Нафтогаз України»:

- родовища в експлуатації – 234;
- експлуатаційний фонд свердловин (газових / нафтових / нагнітають) - 2568/2494/312; [26].
- протяжність газопроводів високого тиску, тис. км - 38,2;

- компресорні станції / цехи - 73/110; [26].
- потужність компресорних станцій, мвт – 5450;
- протяжність газорозподільних систем, тис. км – 347; [26].
- підземні газосховища– 13;
- протяжність магістральних нафтопроводів, тис. км - 4,7; [26].
- насосні станції – 28;
- потужність насосних станцій, мвт – 357; [26].
- газоперероблюючі заводи – 5;
- автогазонаповнювальні компресорні станції – 91;
- кількість працівників, тис. чол. – 172 [26].

Діяльність компанії та послуги:

- добування сирової нафти;
- добування природного газу;
- надання допоміжних послуг у сфері добування нафти та газу;
- оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами; [26].
- трубопровідний транспорт;
- наукова діяльність;
- розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи [26].

До складу АТ НАК «Нафтогаз України» входить три дочірні компанії, п'ять дочірніх підприємств, два державних акціонерних товариства і два відкритих акціонерних товариства. Існує 4 напрями діяльності компанії: видобуток, переробка, транспортування і збут. На рис. 2.1 зображено схематично організаційну структуру АТ НАК «Нафтогаз України».

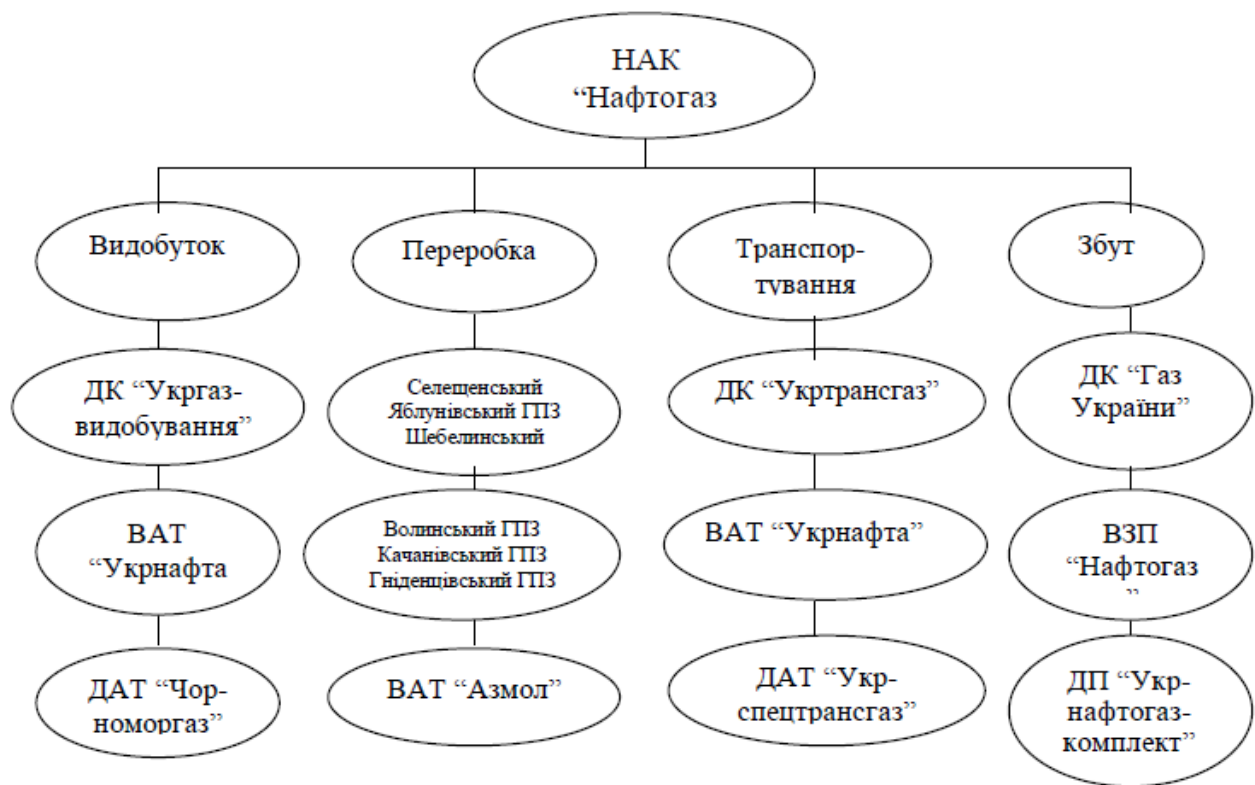

Рис. 2.1. Схема організаційної структури АТ НАК “Нафтогаз України”
Джерело: [25].

Для посилення ефективності діяльності компанії в Нафтогазі запровадили реформу корпоративного урядування.

Реформа почалась в 2015 році. Експерти та юридичні радники розробили план дій з корпоративного урядування. Ця реформа Нафтогазу дала старт також реформам корпоративних урядувань всіх державних підприємств України [26].

Реформа надала поштовх впровадженню правил та процедур, що відповідають найкращим світовим практикам та забезпечують захист прав власника, наявність повноцінних та ефективних органів управління, чіткий розподіл повноважень, функціонування системи внутрішнього контролю, усунення політичного впливу та створення рівних з комерційними компаніями умов на ринку, що відповідає принципам корпоративного управління організації економічного співробітництва та розвитку [26].

Основними умовами для досягнення цієї мети, є:

- перешкоджання політичному втручанню в діяльність компанії;
- створення наглядової ради з незалежними директорами на чолі;

- наділення наглядової ради необхідними повноваженнями, що включає затвердження стратегії, розроблення фінансових планів, призначення виконавчого органу; [26].

- впровадження ефективної системи внутрішнього контролю;
- визначення статусу майна компанії [26].

Наступним кроком в підвищенні ефективності після реформи корпоративного урядування правління Нафтогазу 14 січня 2019 року затвердило нову модель управління бізнесом.

Ця модель передбачає створення дивізіонів за ключовими напрямками. Зокрема, утворюються такі дивізіони як «Інтегрований газовий бізнес» (далі – дивізіон Газ) та «Нафта» (далі – дивізіон Нафта) [27].

До складу дивізіону Газ увійдуть такі бізнес-одиниці:

- АТ «Укргазвидобування»;
- ДК «Газ України» [27];
- ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України»;
- ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» [27];
- ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Тепло»;
- Naftogaz Trading Europe AG;
- ДП «Центргаз» ВАТ «Кіровоградгаз» [27].

Як наслідок, система передбачає створення підрозділів.

Підрозділи НАК «Нафтогаз України»:

- департамент балансів газу, диспетчеризації, метрології та обліку газу [27];
- департамент реалізації газу;
- управління імпорту газу та митного оформлення [27];
- управління трейдингу газу;
- функція транспортування газу, яка буде відокремлена від Нафтогазу,

не входить до газового дивізіону [27].

До складу дивізіону Нафта увійдуть:

- АТ «Укртранснафта»;
- АТ «Укрспецтрансгаз»;

- ДП «Укравтогаз» [27].

Підрозділи АТ «Укргазвидобування»:

- департамент реалізації;
- філія управління з переробки газу та газового конденсату [27].

Планується створення ще кількох дивізіонів, до сфери відповідальності яких увійдуть інші основні та допоміжні бізнес-процеси групи Нафтогаз [27].

Ці дивізіони не є юридичними особами або їх підрозділами. Директора призначатимуться управлінням Нафтогазу за поданням голови управління та підпорядковуватимуться управлінню. Поточне керівництво директорами дивізіонів здійснюватиме голова правління компанії Нафтогаз [27].

Нова структура управління бізнесом АТ НАК «Нафтогаз України» дозволить підвищити ефективність роботи кожного напрямку, а також дозволить налагодити систему контролю роботи керівництв [27].

Нафтогаз має очікування, що реформа організаційної структури дозволить збільшити прибуток, уникнути деяких втрат та збільше цінність компанії [27].

Впровадження нової моделі управління бізнесом надасть державі:

- зростання ВВП завдяки трансформації ринку;
- зростання доходів держбюджету від Нафтогазу;
- відмова від імпорту газу і, як наслідок, зниження ціни на газ;
- значну потенційну кількість доходів від IPO (першого публічного продажу акцій приватної компанії);
- якісну систему контролю;
- енергетичну безпеку та трансформацію ринку;
- зменшення корупції;
- конкурентноспроможність на світовому ринку;
- залучення значних обсягів фінансування;
- створення ринку для місцевих виробників.

Основним видом діяльності Нафтогазу та основною часткою доходу підприємства є всі операції, пов'язані з газовою промисловістю. Газову

промисловість слід розглядати як ключову в аналізі підприємства. Газова промисловість на підприємстві представлена такими ключовими видами діяльності, як розвідка та експлуатація родовищ корисних копалин, видобування газу, імпорт, експорт та транзит газу. Всі ці види діяльності тісно переплітаються та залежать одна від одної. Цю промисловість слід розглядати як цілісну систему. Зміни в одній з видів газової промисловості призведе до змін в інших видах. Як наслідок, проблемні аспекти в одному виді породжують проблеми і в інших аспектах газової промисловості. Тому в цій роботі буде в більшості розглянута саме газова промисловість.

На даний момент при такому ж рівні видобутку природного газу Україні вистачить більш ніж на 60 років. За цим показником, наприклад, серед європейських країн ми поступаємось лише Норвегії та Нідерландам.

У листопаді 2018 добовий видобуток природного газу в Україні досяг показника 59 млн кубометрів на добу, що є найвищим значенням з 2014 року після втрати чорноморських родовищ у зв'язку з окупацією Криму [49].

У вересні середньодобовий показник видобутку газу становив 57,7 млн куб. м/добу, у жовтні – 58,5. Зростання досягли за рахунок підвищення видобутку компанією “Укргазвидобування”, на яку припадає близько 74% видобутку газу в країні. Решту 20% та 4% становлять приватні компанії та “Укрнафта” відповідно [49].

Видобуток газу підприємствами компанії зображено на рис. 2.2.

Видобуток газу підприємствами компанії
"Нафтогаз України" (млрд куб. м)

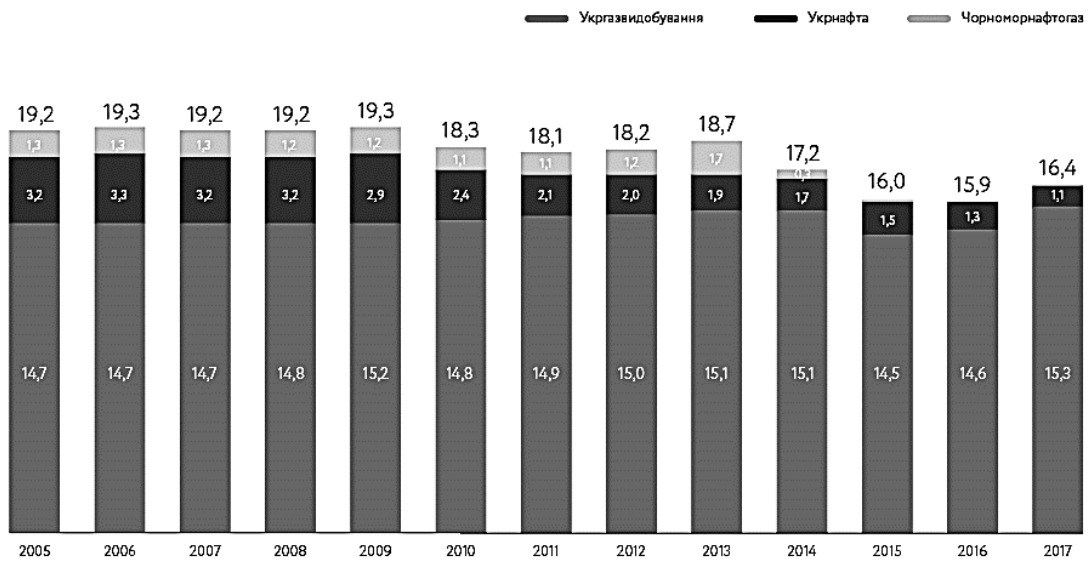

Рис 2.2. Видобуток газу підприємствами компанії

Джерело: [38]

Як видно з рисунку, після анексії Криму у 2014 році видобування скоротилось, але вже у 2017 році видобуток природного газу збільшився за рахунок більш інтенсивної експлуатації родовищ, та в майбутньому цей показник має тенденцію до зростання.

В кінці січня 2019 року "ТАС Енергія Країни" в рамках тестування готовності української газотранспортної системи і митних режимів до експортних операцій здійснила перший в історії України експорт газу в Європу в напрямку Словаччини. Як покупець в тестовому експорті виступила компанія Metalex Limited.

Експорт газу стало можливим після зниження тарифів на вхід і вихід в

ГТС України з початку року. Зокрема, з 1 січня 2019 року тариф на вхід в ГТС був знижений з 12,47 долара за тис куб м на добу до 6,28 долара за тис куб м на добу (з ПДВ) [29].

До кінця цього року НАК "Нафтогаз України" має завершити одну з ключових реформ, про старт якої в Україні було оголошено ще чотири роки тому. Мова йде про відокремлення зі структури НАК газотранспортних активів

(анбандлінг) і передачу функцій щодо транзиту газу від "Укртрансгазу" новому незалежному оператору ГТС – компанії "Магістральні газопроводи України" (МГУ). У "Нафтогазі", і в МГУ розраховують, що анбандлінг у відповідності з нормами європейського законодавства дозволить новому оператору ГТС залучити як партнерів по управлінню західні компанії. Андрій Коболєв раніше неодноразово заявляв, що, таким чином, крім інвестицій у газотранспортний бізнес, Україна зможе заручитися підтримкою і довірою європейських країн до України як до надійного транзитного маршруту російського газу. Тоді був прийнятий закон, що дозволяє залучати іноземні компанії чи їх консорціум у капітал системного оператора ГТС на умовах 49% (йдеться про керуючого пакетом, а не про приватизацію). Свої пропозиції Україні вже надіслали словацька компанія Eustream, італійська Snam, консорціуми Нідерландів і Франції - Gazunie і GRTgaz, німецька - Verbundnetz Gas AG, а також польська, румунська, бельгійська, іспанська і грецька газові компанії-оператори. Враховуючи, що європейські країни – найбільші споживачі російського газу для "Газпрому" участь їх компаній в роботі ГТС може стати вагомим аргументом для продовження транзиту по українській території. Поки ж "Газпром" відкрито заявляє про наміри транспортувати газ до Європи без участі України, побудувавши другу гілку газопроводу "Північний потік" потужністю 55 млрд кубометрів) і завершити будівництво частини "Турецького потоку" (32 млрд кубометрів).

Ніхто з учасників Консорціуму не готовий зараз витратити мільярди на купівлю частки української ГТС. Але вони дійсно зацікавлені в управлінні цим активом, допомогти з інвестуванням обґрунтованої суми в модернізацію газотранспортної системи. Зараз міжнародні партнери очікують підписання усіма сторонами обов'язкового до виконання контракту. Це зобов'яже обидві сторони – НАК і МГУ – створити нового оператора газотранспортної системи до кінця 2019 року [29].

Одним з ключових напрямів в характеристиці Нафтогазу є зовнішньоекономічна діяльність. Вона представлена великою варіацією спільних з компаніями інших країн проектів.

Зокрема, проект Alam El Shawish Western Desert в західній пустелі, та інвестиційні проекти в межах блоків South Wadi El-Mathareeth та Wadi El-Mathareeth у східній пустелі Єгипту [50].

Міжнародна співпраця є одним з головних рушіїв прогресу в діяльності Нафтогазу, і країни Близького Сходу не виключення.

Постійний пошук нових партнерів, особливо у вигляді країн, що швидко розвиваються дає змогу на подальшу співпрацю в нових проектах, отримання переваги над конкурентами та отримання значного сегменту ринку.

Як результат у 2018 році НАК «Нафтогаз України» як окрема юридична особа отримала чистий прибуток в сумі 13,6 млрд грн [29].

Від продажу та постачання газу компанія отримала дивіденди у розмірі 5,1 млрд грн. Збиток від реалізації споживачам ПСО склав 2,9 млрд грн та прибуток через продаж природного газу для інших споживачів за нерегульованими цінами – майже 8,0 млрд грн, що в 1,5 рази більше, ніж у 2017 році. Загальні обсяги реалізації Нафтогазом природного газу у 2018 році склали близько 21,6 млрд куб. м. [29].

2.2. Аналіз ринкового середовища ПАТ НАК «Нафтогаз України»

Для того щоб проаналізувати ринкове середовище газової промисловості та місце Нафтогазу у цьому середовищі слід проаналізувати історію розвитку газової промисловості. Це дозволить краще зрозуміти структуру ринку та загалом в якому напрямку рухається цей сегмент ринку.

В 50-70 роки 20 століття Україна провідною країною газовидобувної галузі регіону та великим експортером природного газу. Український газ використовувався для споживачів сучасної Російської Федерації, Білорусі, Молдови, тодішньої Чехословаччини, Австрії, Угорщини, Румунії, Болгарії та Польщі. У 1975 році обсяг видобування з родовищ на заході, сході України та в тодішній Кримській області склав 68,1 млрд куб. м [51].

Паралельно зі стрімким розвитком української газовидобувної промисловості розвивалися й інші галузі, що інтенсивно використовували газ, зокрема хімічна та металургійна. Проводилася також активна газифікація побутових споживачів – за цим показником Україна і нині залишається одним з лідерів серед європейських країн. В структурі джерел енергії для домогосподарств в Україні на газ припадає майже 60%, в той час як в країнах ЄС – менше ніж 40%[51].

В результаті Україна є одним з найбільших споживачів блакитного палива: на початку 90-х років за цим показником вона була третьою після Російської Федерації та США [51].

Історичного максимуму попит на газ в Україні досяг в 1991 році, коли було спожито майже 119 млрд куб. м. (рис. 2.3).

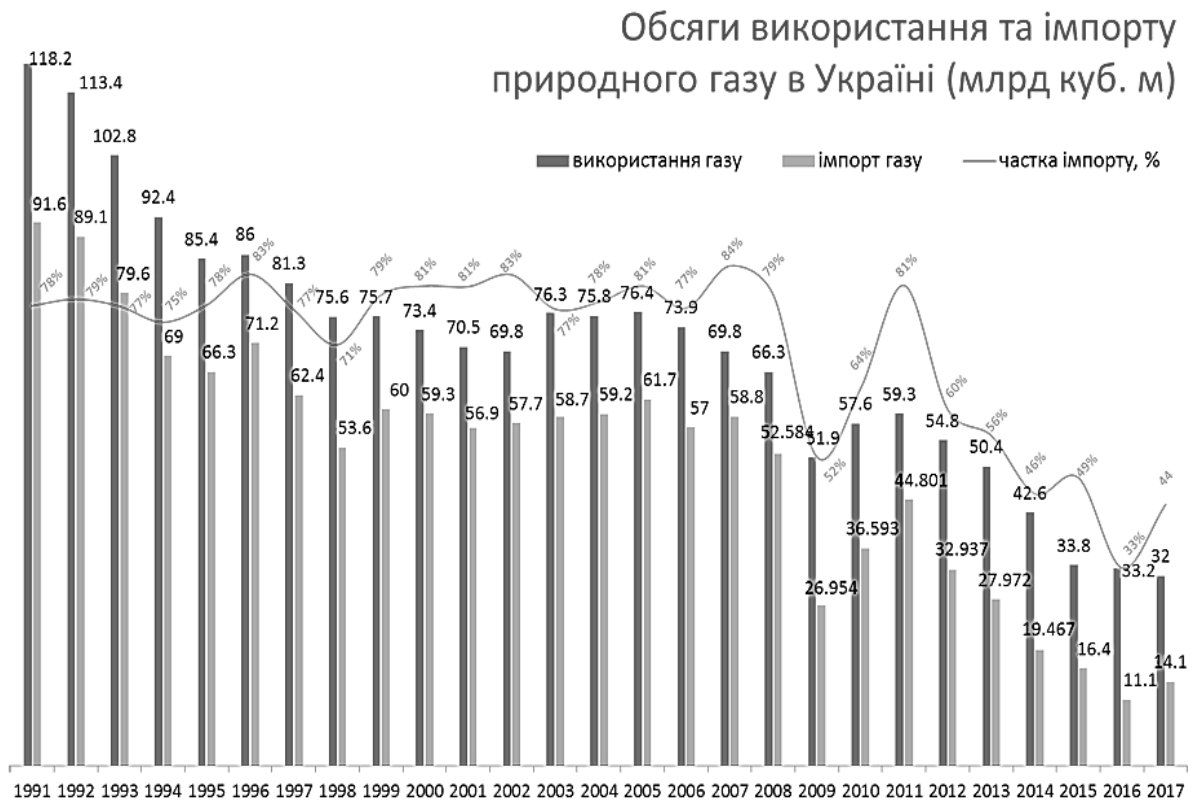

Рис.2.3. Обсяги використання та імпорту природного газу в Україні, млрд.куб.м

Джерело: [52]

По мірі вичерпання газових родовищ і зменшення обсягів видобутку та одночасним ростом споживання природного газу, Україна перетворилася з

експортера на імпортера газу. Ця зміна відбулася разом з активним розвитком видобування газу в Росії та Середній Азії, а також з будівництвом надпотужних магістральних трубопроводів від цих родовищ до країн Центральної та Західної Європи [51].

Ці магістральні трубопроводи пройшли через територію України зробили її головним транзитером російського блакитного палива до Європа, а також забезпечили можливість придбання природного газу в майже необмежених обсягах. Країна збільшувала використання блакитного палива, та все більше і більше залежала від імпорту газу. Наприкінці існування СРСР країна могла забезпечувати приблизно 20% потреб за рахунок власного видобутку [51].

В роки незалежності використання газу зменшилося в три рази, особливо за рахунок структурних змін в економіці держави. Потреба в цьому ресурсі з боку населення скорочувалася набагато повільнішими темпами, і зараз більше 50% використаного газу в країні використовується для того щоб забезпечити потреби населення. Також, як наслідок доступності газу протягом багатьох років, у великої частки населення склалося ставлення до блакитного палива як до ресурсу безкоштовного [51].

Будь-яке підприємство реалізує плоди своєї діяльності у певному середовищі. Саме в середовищі підприємство забезпечує свою діяльність, навіть, можна сказати, середовище детермінує ефективне існування підприємства. Виходячи з цього стратегія розпочинається з ретельного діагностування та прогнозування розвитку середовища підприємства, а результати сформують базу для формування його мету, місії, цілі та, згодом, обирання стратегії [23].

Ринкове середовище графічно зображено в додатку А.

Зрозумівши, в якому ринковому середовищі виконує свою діяльність Нафтогаз, можна переходити до більш ретельного аналізу діяльності підприємства.

У 2018 році використання природного газу в Україні у порівнянні з 2017 роком збільшилось на 0,4 млрд куб. м (з 31,9 до 32,3 млрд куб. м, 1,3%) [53].

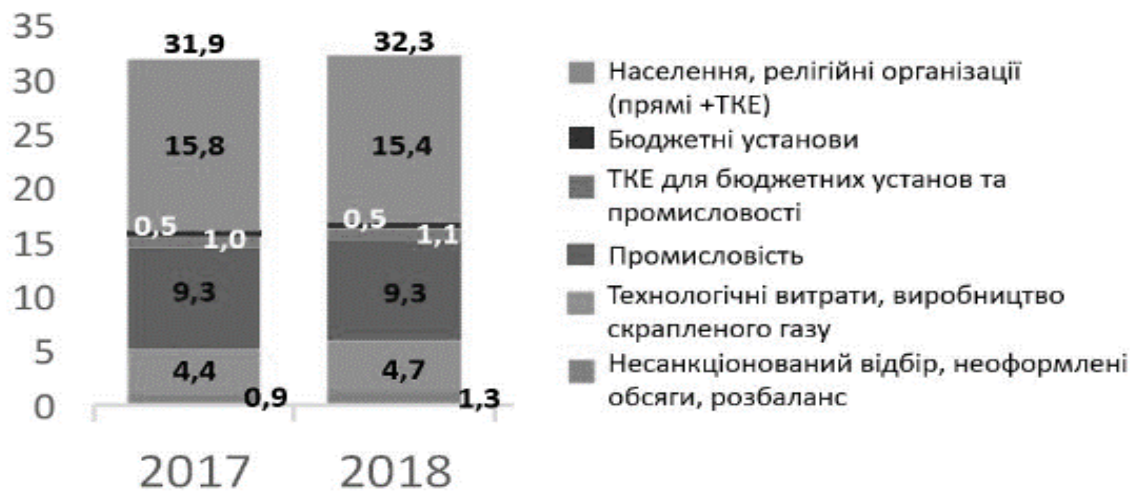

Рис. 2.4. Використання природного газу в Україні 2017-2018 рр., млрд.куб.м

Джерело: [53]

За сегментами ринку обсяги використання газу склали 16,5 млрд куб. м проти 16,8 млрд куб. м. роком раніше [54].

Протягом 2018 року побутові споживачі використали 10,6 млрд куб. м газу, що на 0,6 млрд куб. м менше, ніж у 2017 році (-5,4%) [54].

Підприємства ТКЕ при виробництві теплової енергії для населення, використали 4,8 млрд куб. м газу, що на 0,2млрд куб. м більше, ніж у 2017 р. (4,3%) [54].

Рівень споживання блакитного палива бюджетними організаціями склав 20 та 500 млн куб. м відповідно [54].

Виробничо-технологічні витрати на виробництво, транспортування та розподіл природного газу та виробництво скрапленого газу збільшились на 0,3 млрд куб. м – з 4,4 до 4,7 млрд куб. м [54].

Результати використання природного газу за сегментами у 2017-2018 роках наведені нижче (табл 2.1).

Таблиця 2.1. Використання природного газу за сегментами України 2018-2017рр., млрд куб. м.

Категорія споживачів	2017	2018	+/- %
Населення	11,2	10,6	-5,40%
Підприємства ТКЕ:	5,6	5,9	5,40%
в т.ч. для населення	4,6	4,8	4,30%
для бюджетних установ та промисловості	1	1,1	10,00%
Релігійні організації (прямі + ТКЕ)	0,019	0,02	5,30%
Разом за сегментами, що підпадають під дію Положення про ПСО*	16,8	16,5	-1,80%
Бюджетні установи	0,5	0,5	0%
Промисловість	9,3	9,3	0%
Технологічні витрати (на видобування, транспортування та розподіл газу), виробництво скрапленого газу	4,4	4,7	6,80%
Разом за сегментами, що не підпадають під дію Положення про ПСО*	14	14,5	3,60%
Несанкціонований відбір, неоформлені обсяги, розбаланс	0,9	1,3	44,40%
Разом	31,9	32,3	1,30%

Джерело: [54]

Зріст споживання блакитного палива у цьому напрямку можна пояснити великою кількістю робіт з інтенсивності видобутку палива, що проводились підприємством Укргазвидобування у 2018 році.

АТ НАК «Нафтогаз України» займає близько 85% видобутку газу в Україні. Компанія має 25 % акцій майже 40 регіональних компаній з газопостачання та газифікації. У АТ НАК «Нафтогаз України» найбільша частка на ринку серед постачальників природного газу, ця частка становить 74 %. Тобто Нафтогаз має величезний контроль: розпочинаючи з добування та до кінченого постачання споживачам.

Таким чином можна сказати, що АТ НАК «Нафтогаз України» є ключовим гравцем на ринку природного газу і нафти та відзначається займанням монопольного становища на ньому (рис. 2.6 і рис. 2.7).

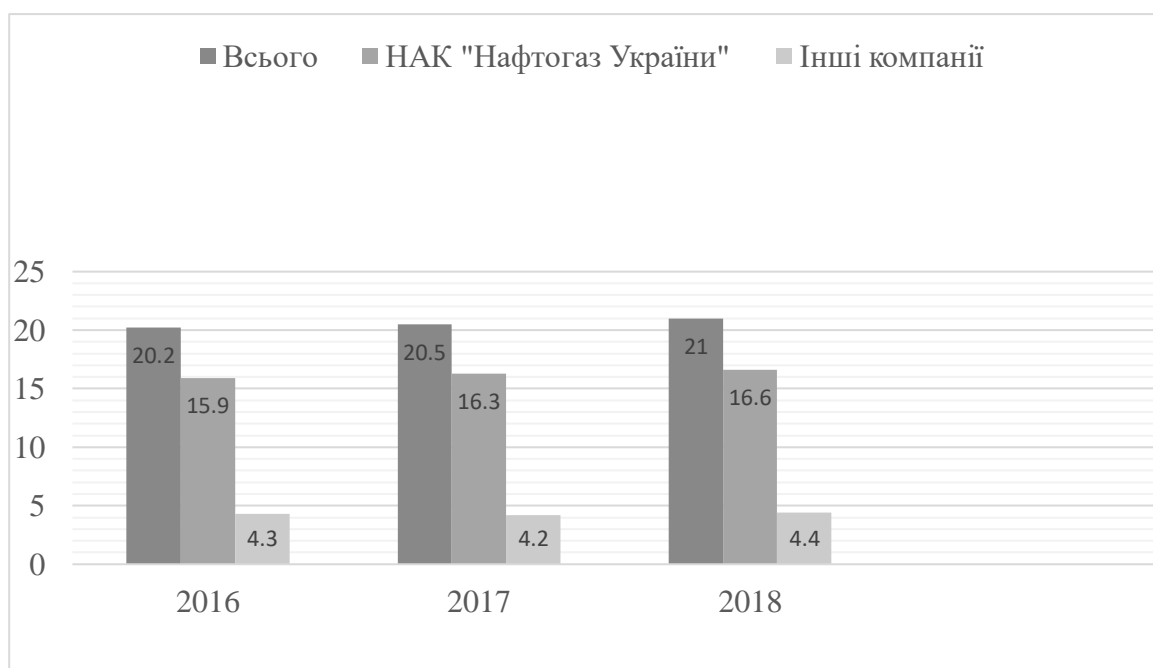

Рис.2.6. Структура видобутку газу в Україні 2016-2018рр., млрд куб. м
Джерело: [38]

Рис.2.7. Структура видобутку нафти в Україні 2016-2018рр., млн. т
Джерело: [38]

Компанія в 2018 році, як в 2017 році, забезпечила природним газом потреби споживачів на 99%. Незначну частину природного газу зазначеним споживачам було реалізовано іншими постачальниками. Обсяг реалізації газу споживачам в 2018 році склав 16821 млн.куб.м, що на 1325 млн.куб.м менше, ніж

в 2017 році. Зменшення обсягу реалізації пояснюється теплою зимою (- 1778 млн.куб.м). Частка ринку для інших споживачів, на яких не розповсюджується дія спеціальних обов'язків, частково була втрачена Компанією в 2018 році (-3%), що в основному пояснюється виходом на ринок України нових, в тому числі західних імпортерів. В 2018р. іншими імпортерами було ввезено в Україну 5358 млн.куб.м, що на 2441 млн.куб.м більше, ніж в 2017 році. В 2018 році газ в Україну імпортували вже 67 незалежних компаній (в 2017 році – близько 20).Компанія активно співпрацює з міжнародними організаціями у своїй галузі [4].

15 країн ЄС та Енергетичного співтовариства країн Центральної, Східної, Південно-Східної Європи, в тому числі Україна, підписали Меморандум про інтеграцію газових ринків та диверсифікацію джерел постачання [55].

Нафтогаз та Frontera Resources підписали меморандум про розуміння щодо співпраці в сфері розвідки та розробки нафти та газу в Україні, реалізації проекту імпорту LNG з потужностей Frontera Resources у Грузії [55].

Baker&McKenzie та PWC представили Проект плану дій щодо реформи корпоративного управління Нафтогазу згідно зі стандартами ОЕСЗ, а також проєкт нормативних документів для реалізації цієї реформи [55].

Нафтогаз приєднався до системи державних електронних закупівель Prozorro, яка створена для забезпечення прозорості закупівель, збільшення конкуренції та економії коштів під час допорогових закупівель [55].

Протягом років відбувались різні етапи взаємовідносин з головним постачальником ресурсів – Росії. Розгортались газові війни між державами в особі її керівників. Розглядався проєкт об'єднання «Газпрому» і «Нафтогазу України».

Частка нафти і блакитного палива в загальному балансі використання первісних енергоресурсів України становить 61 %. Пріоритетний енергоресурс — природний газ, його частка в енергобалансі — 41-43 %. Україна відноситься до країн з дефіцитом власних природних вуглеводневих ресурсів та задовольняє потреби в газі за рахунок власного видобутку на 23-25%, у нафті — на 12-15 %.

Інтенсифікація видобутку: 120 операцій ГРП = 875 млн куб. м додаткового видобутку; 800 операцій з ремонту свердловин = 550 млн куб. м додаткового видобутку; збільшення обсягів буріння на 21% = 335 млн куб. м додаткового видобутку.

Чистий прибуток у 2017 році склав 38,1 млрд грн.

Загальна сума позик за період 2015–2017 років зменшилась на 12,5 млрд грн або на 17,3% і склала на кінець 2017 року 59,3 млрд грн.

Поставки імпортованого газу в Україну здійснюються виключно з європейського газового ринку.

Нафтогаз з 1 квітня 2019 року знизив ціну на газ для промислових споживачів, що купуватимуть газ на умовах передоплати. Ціна нижче регульованої (ні для населення) - 5990 грн/тис. куб. м (без ПДВ та витрат на його транспортування магістральними та розподільними трубопроводами).

Нафтогаз вже доволі довгий період часу не імпортує газ з Росії. Нафтогаз закуповує блакитне паливо на прозорих неполітичних умовах у багатьох найбільших європейських компаніях, які конкурують між собою. На кінець 2017 року Нафтогаз заключив 30 рамкових договорів за стандартом Європейської Федерації Енерготрейдерів з західними постачальниками палива. Дані контракти є стандартними в сфері торгівлі паливом на європейському ринку.

Однією з головних подій 2017-2018 років є перемога над Газпромом і завершення Стокгольмського арбітражу.

Чотири роки арбітражного впровадження між Нафтогазом та Газпромом, два контракти, за якими Стокгольмський арбітраж ухвалив два рішення: перше 22 грудня 2017 року щодо контракту на постачання газу за принципом «бери або плати», а друге 28 лютого 2018 року стосовно транзитного контракту [56].

Провадження, які були ініційовані у 2014 році стали найбільшим в історії комерційним арбітражем. Взаємні претензії склали біля 125 млрд дол., що загрожувало банкрутством як Газпрому, так і Нафтогазу. Арбітраж задовольнив вимоги української компанії щодо компенсації у сумі 4,63 млрд дол. за недопоставку Газпромом погоджених обсягів газу для транзиту. За результатами

двох проваджень Газпром повинен сплатити Нафтогазу 2,56 млрд дол. з урахуванням заліку у розмірі 2,1 млрд дол., отриманих Нафтогазом у вигляді газу, що був поставлений в 2014 році [56].

Для більшого розуміння економічного становища підприємства було проаналізовано ряд чинників та створено PEST-аналіз та SWOT-аналіз (рис. 2.8, рис. 2.9).

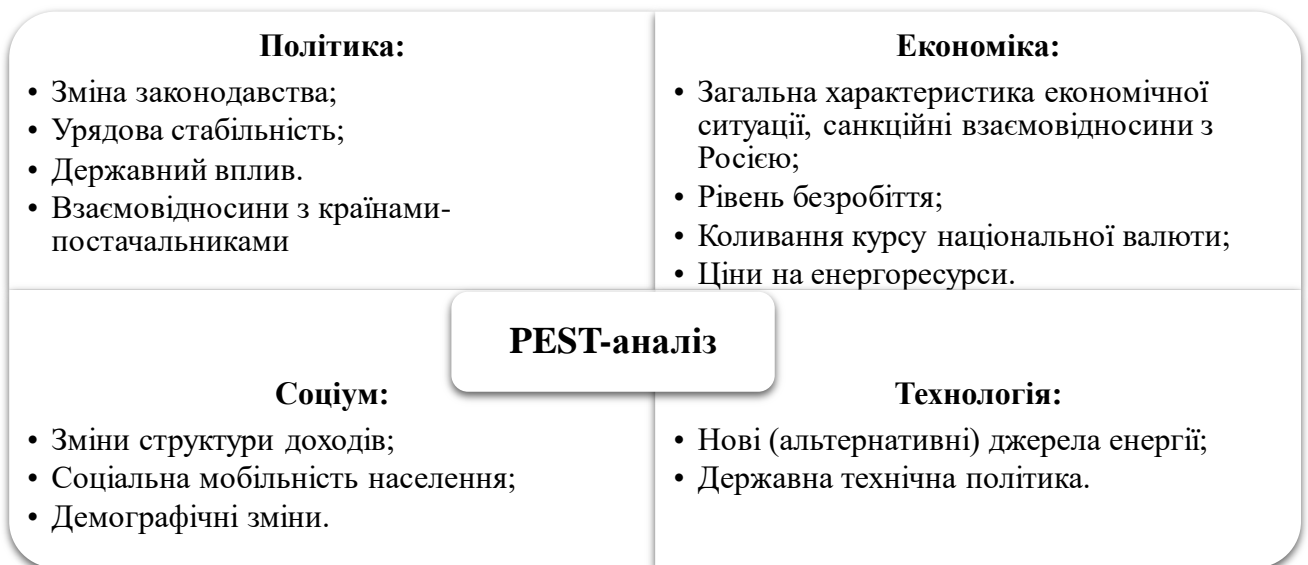

Рис. 2.8. PEST-аналіз

Джерело: [складено автором]

Нафтогаз взяв на себе зобов'язання в умовах співробітництва з міжнародними фінансовими інститутами щодо приближення стандартів своєї діяльності до принципів еколого-соціальної політики ЕБРР та прийняла рішення щодо удосконалення системи менеджменту з урахуванням вимог міжнародних стандартів з питань якості (ISO 9001:2015), екології (ISO 14001:2015), охорони праці (OHSAS 18001:2007), енергозбереження (ISO 50001:2011) та соціальної відповідальності (SA 8000) [57].

Нафтогазом затверджена політика, напрямки розвитку та заходи для їх досягнення у вищеперерахованих сферах.

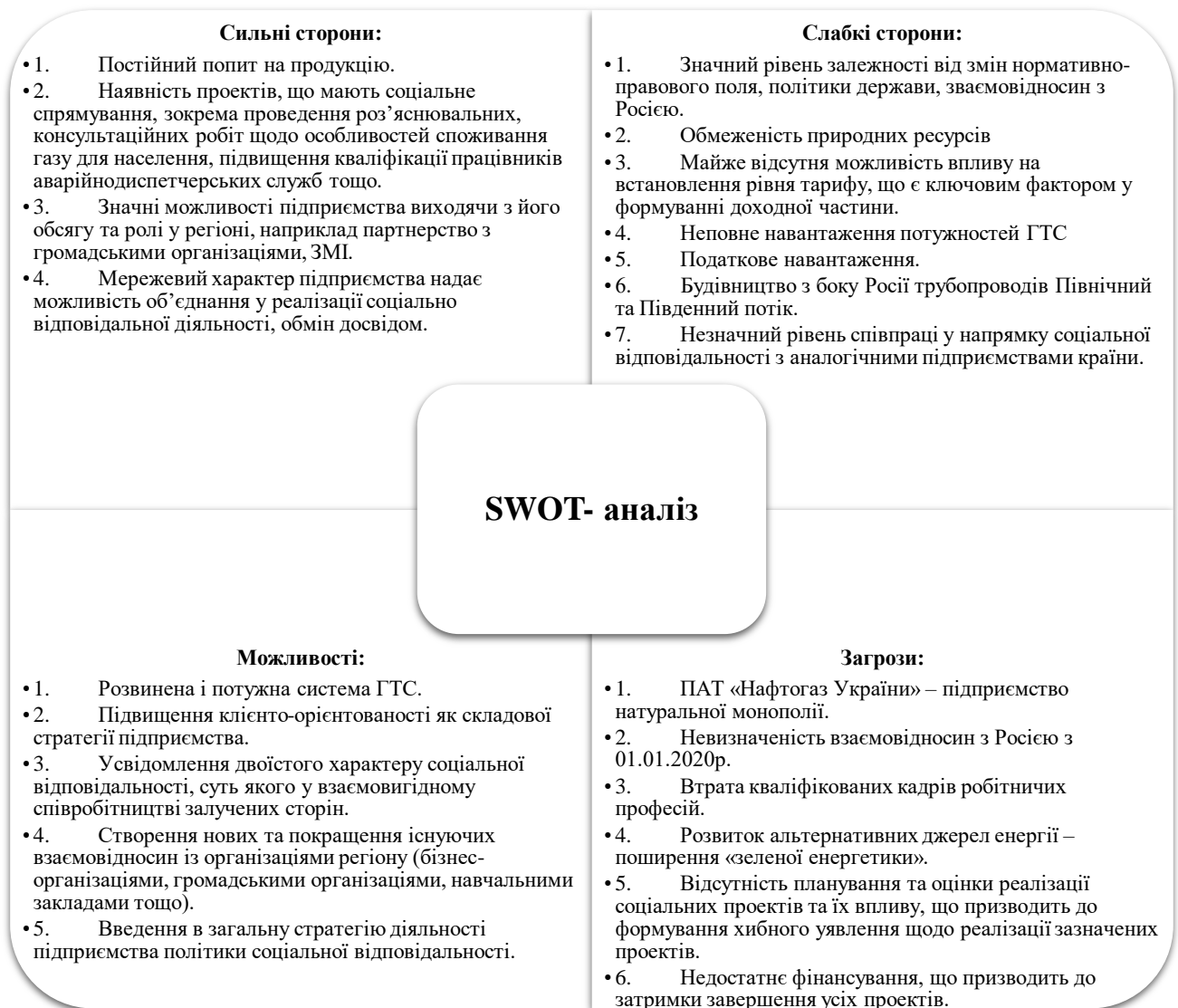

Рис. 2.9. SWOT-аналіз

Джерело: [складено автором]

Система менеджменту компанії відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 9001:2015 (система менеджменту якості), ISO 14001:2015 (екологія), OHSAS 18001:2007 (охорона праці) та ISO 50001:2011 (енергозбереження). Це підтверджено відповідними сертифікатами, виданими Міжнародним органом з сертифікації TUV SUD Management Service GmbH, Німеччина [57].

Керівництво компанії постійно демонструє лідерство та підтвердження зобов'язань щодо:

- формування відкритої та прозорої системи управління та виробничої діяльності з дотриманням вимог Принципів корпоративного управління для державних підприємств;
- належна якість товарів та послуг;
- поліпшення та контролю енергетичних характеристик технологічних процесів та підприємств компанії, підвищення енергоефективності;
- поваги та захисту трудових прав працівників, створення та забезпечення безпечних умов праці, запобігання будь-якій дискримінації, здійснення заходів щодо запобігання виробничому травматизму та професійній захворюваності, передбачення, запобігання/мінімізація та оцінювання негативного впливу на здоров'я та безпеку працівників у процесі виробничої діяльності [57];
- захисту та мінімізації негативного впливу на довкілля [57].

Удосконалення системи менеджменту в існуючих умовах економічної та політичної нестабільності та трансформації, а саме збільшення видобутку вуглеводнів, диверсифікації постачання природного газу та створення прозорого ринку природного газу в Україні тощо, є демонстрація нашим потенційним партнерам надійності Компанії, яка прагне створити міцну основу для ініціатив, сталого розвитку та прагне використовувати можливості для задоволення вимог замовників з дотриманням законодавства у сферах екології, гігієни та безпеки праці, соціальної відповідальності та енергетичної ефективності [57].

В компанії діють наступні політики: політика у сфері якості, екологічна політика, політика у сфері гігієни та безпеки праці, політика у сфері енергетичного менеджменту, політика у сфері соціальної відповідальності.

До найголовніших проблем, що зменшують ефективність діяльності АТ НАК «Нафтогаз України» можна віднести:

- обмеженість стратегічного резерву енергоносіїв;
- брак інвестиційних коштів при вираженій нестачі прибутку галузевих підприємств для саморозвитку;

- відсутність структур, конкурентоспроможних у зовнішньоекономічному просторі;
- фізичну та моральну зношеність основних фондів;
- низьку енергетичну ефективність виробничих технологій;
- обмеженість можливостей реальної диверсифікації джерел енергоресурсів.

АТ НАК «Нафтогаз України» притаманні основні стратегічні напрямки розвитку, які полягають у тому, щоб:

- розвивати усі напрямки бізнесу;
- нарощувати базу ресурсів та збільшувати обсяги їх видобутку;
- динамічне освоєння природних ресурсів через пошуки нових родовищ та розвиток видобутку на власній території і акваторіях;
- реалізація проектів видобування вуглеводнів за кордоном;
- приймати участь в освоєнні нафтогазових ресурсів інших держав (Узбекистану, Туркменістану, ОАЕ, Іраку, Лівії, Єгипту), виходити на міжнародний ринок;
- забезпечення стабільної роботи та технічне вдосконалення нафтогазотранспортних систем з їх інтеграцією до євразійських структур;
- реконструкція власних потужностей нафтопереробної промисловості;
- удосконалити ефективність роботи газо- та нафтотранспортних систем та створити нові транзитні потужності.

2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності АТ НАК «Нафтогаз України»

Вивчення проблем виробничо-господарської діяльності підприємницьких структур, пізнання її особливостей дозволяє з'ясувати характерні риси функціонування підприємницької структури в системі ринкових відносин, дає відповіді на питання побудови загальних принципів виробничо-господарської діяльності, орієнтації в ринковому середовищі, знаходження способів

найефективнішого використання ресурсного потенціалу підприємницької структури.

Протягом 2016-2018 рр. чистий дохід підприємства зростає, а прибуток показує нестабільні результати, то збільшується, то різко знижується (табл. 2.2). Баланс та звіт про фінансовий результат наведено у додатках Б, В, Г, Д.

Таблиця 2.2. Аналіз фінансового результату підприємства

Показник	Роки			2017/2016	2018/2017
	2016	2017	2018	Δ	Δ
Чистий дохід від реалізації продукції	161382827	187927433	204 938 122	26544606	17010689
Валовий прибуток	33631338	41287869	46037553	7656531	4749684
Собівартість реалізованих послуг	(116277398)	(146639564)	(158 900 569)	(30362166)	(12261005)
Витрати (інші операційні, інші, собівартість)	(25805228)	(101415222)	(30 840 150)	75609994	- 70575072
Фінансовий результат до оподаткування	23 898 989	51 286 446	18 211 020	27387457	- 33075426
Податок на прибуток	(2630000)	(11 956 294)	(11 127 530)	(9326294)	(-828 764)
Чистий прибуток (збиток)	26528989	39330152	13613258	12801163	- 25716894

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Чистий дохід від реалізації продукції, валовий прибуток та собівартість реалізованих послуг мають тенденцію до зростання. Витрати у 2017 році зросли з причини Стокгольмського арбітражу між Газпромом та Нафтогазом. Газпром вимагав підвищену ціну на газ, сума вимог Газпрому за 2009-2017 роки склала 56 мільярдів доларів. Річний контрактний обсяг закупівлі газу складав 52 млрд. куб. м, тоді коли Нафтогаз вимагав 5 млрд. куб. м. Також Газпром вимагав сплатити за газ, який начебто був поставлений на окуповані території. Рішення суду було на користь Нафтогазу, за яким:

- ціна газу за 2 квартал 2014 року знижена до 352 доларів за тис. куб. м;
- вимоги Газпрома виплатити 56 мільярдів було скасовано;
- контрактний обсяг склав 5 млрд. куб. м;

– Нафтогаз не мав платити за газ, поставлений окупованим територіям.
Фінансовий результат до оподаткування, податок на прибуток і чистий прибуток зросли у 2017 та різко зменшилися у 2018 (рис. 2.10).

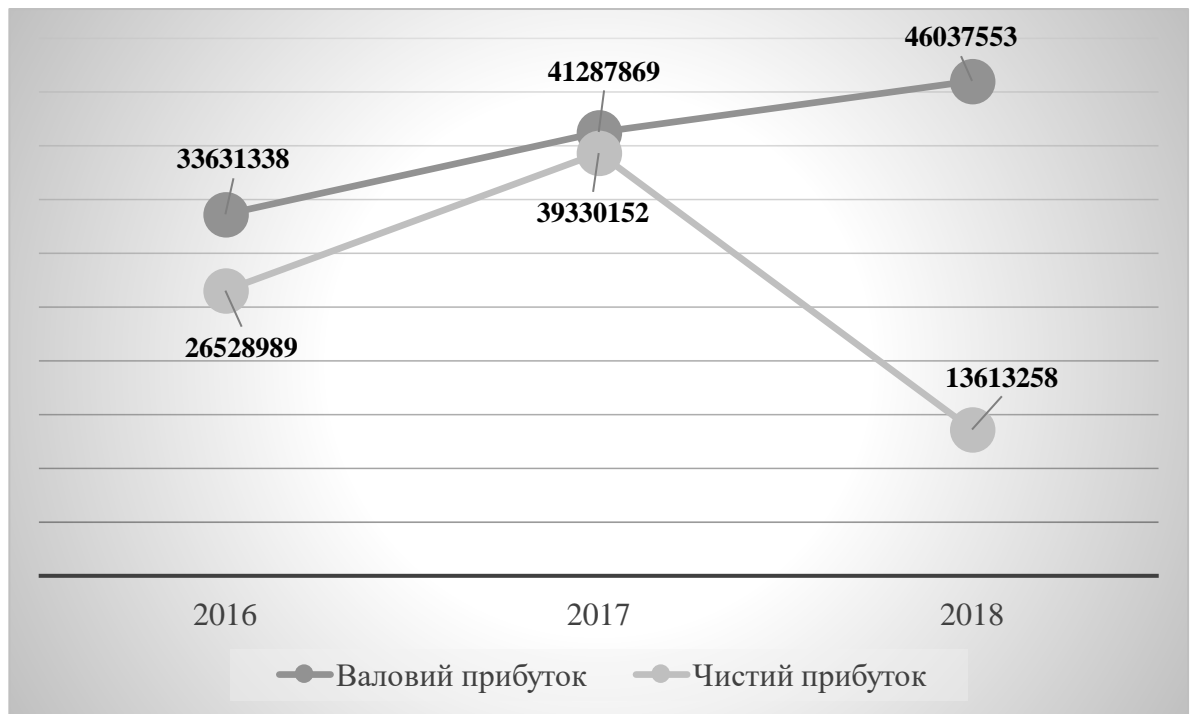

Рис 2.10. Динаміка зміни валового та чистого прибутку

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Аналіз майнового стану підприємства має на увазі розрахування коефіцієнтів зносу, оновлення та вибуття основних засобів.

Коефіцієнт зносу розраховується за наступною формулою [39]:

$$K_3 = \frac{\text{Знос}}{\text{Первинна вартість основних засобів}} \quad (2.1)$$

Розрахуємо цей коефіцієнт за три роки:

2016 рік :

$$K_3 = \frac{76\,583}{579\,425} = 0.132$$

2017 рік :

$$K_3 = \frac{191\,065}{780\,164} = 0,245$$

2018 рік:

$$K_3 = \frac{248\,341}{816\,454} = 0,304$$

На основі отриманих даних побудуємо графік (рис. 2.11)

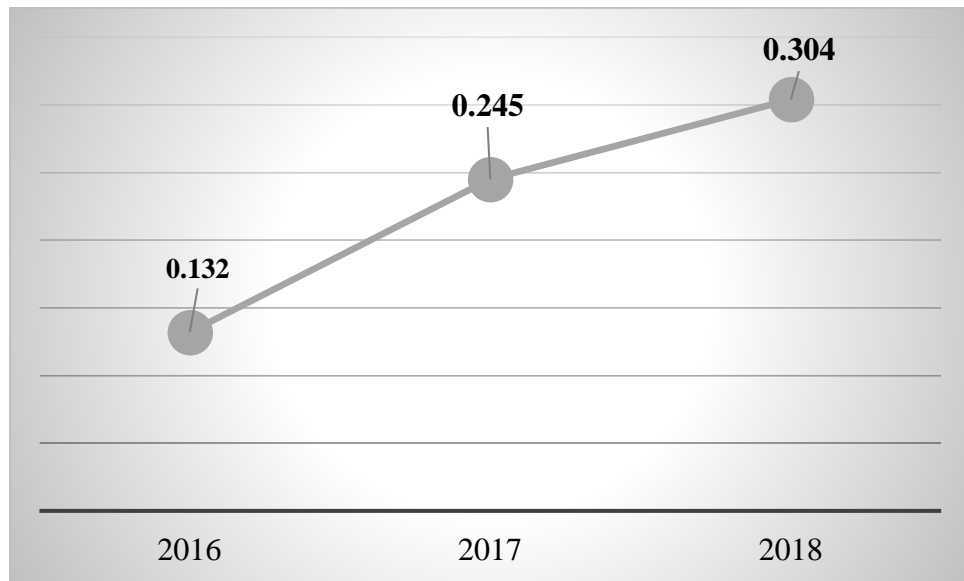

Рис. 2.11. Динаміка зміни коефіцієнту зносу

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Збільшення коефіцієнту зносу не є позитивною тенденцією. Але якщо у 2017 він виріс у 2 рази, то вже в 2018 коефіцієнт збільшився не так сильно.

В табл. 2.3 зображено результати коефіцієнту зносу.

Таблиця 2.3. Оцінка майнового стану

Показник	Роки			2017/2016	2018/2017
	2016	2017	2018	Δ	Δ
1.1 Знос	0,132	0,245	0,304	0,113	0,059

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

На 2016 рік коефіцієнт зносу становить 0,132, а на 2018 рік становить 0,304, що говорить про те, що даний показник за базовою ознакою має тенденцію до зростання, що є негативним явищем.

Розрахуємо коефіцієнти покриття, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності та чистий оборотний капітал для того щоб дати оцінку платоспроможності.

Коефіцієнт покриття дає змогу побачити, скільки грошових одиниць оборотних коштів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань, і характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів протягом періоду та розраховується за формулою [40]:

$$K_{\text{покр.}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.3)$$

Розрахуємо цей коефіцієнт за три роки:

2016:

$$K_{\text{покр}} = \frac{139764236}{121637407} = 1,149$$

2017:

$$K_{\text{покр}} = \frac{216387816}{193190067} = 1,120$$

2018:

$$K_{\text{покр}} = \frac{153494905}{85447896} = 1,796$$

На основі розрахованих даних побудуємо графік (рис. 2.12).

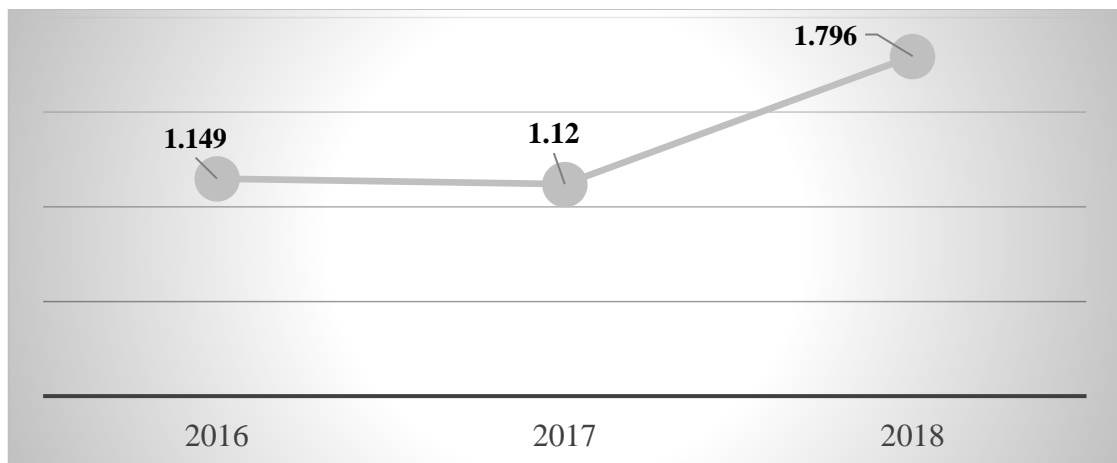

Рис. 2.12. Динаміка зміни коефіцієнту покриття

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Коефіцієнт покриття має тенденцію до збільшення. Збільшення коефіцієнту покриття говорить про покращення платоспроможності та майнового стану підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки грошових одиниць ліквідних оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю зобов'язань. Розраховується як (Сума оборотних активів - сума запасів) / Поточні зобов'язання.

Розрахуємо цей коефіцієнт за три роки [41]:

2016:

$$K_{\text{ш. л.}} = \frac{139764236 - 59450068}{121637407} = 0,66$$

2017:

$$K_{\text{ш. л.}} = \frac{216387816 - 74353275}{193190067} = 0,74$$

2018:

$$K_{\text{ш. л.}} = \frac{153494905 - 81992435}{85447896} = 0,84$$

Побудуємо графік зміни показника (рис. 2.13).

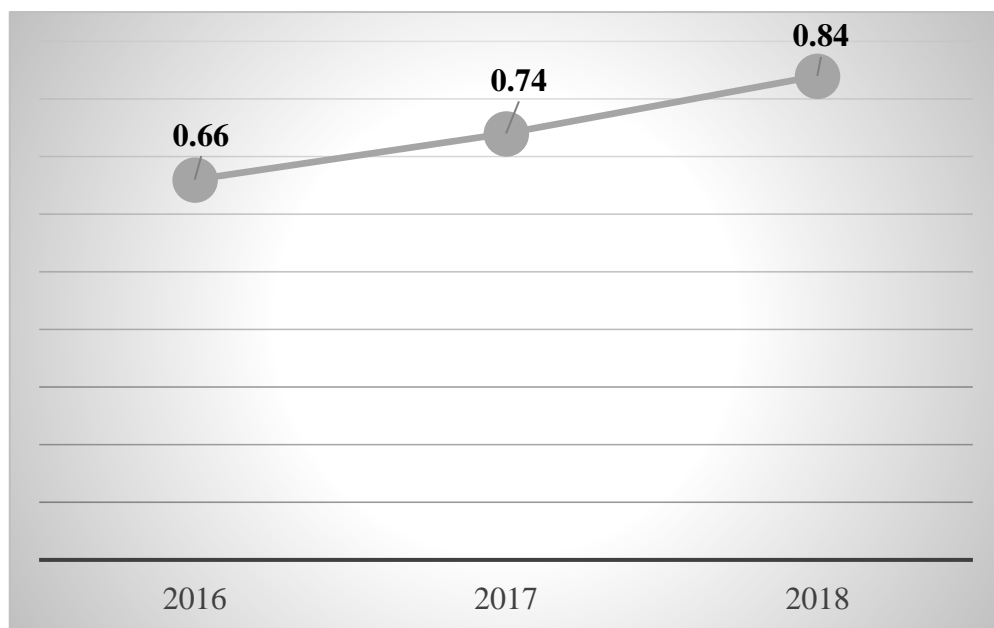

Рис. 2.13. Динаміка зміни швидкої ліквідності.

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Коефіцієнт має тенденцію до зростання. Норма коефіцієнту від 0,5 до 1 і вище. Таке значення вказує на те, що в компанії досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість і розраховується за формулою [42]:

$$K_{\text{а.л.}} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.4)$$

Розрахуємо цей коефіцієнт за три роки:

2016:

$$K_{a. л.} = \frac{36015892}{121637407} = 0,3$$

2017:

$$K_{a. л.} = \frac{47916776}{193190067} = 0,25$$

2018:

$$K_{a. л.} = \frac{20876351}{85447896} = 0,24$$

Графік динаміки зміни показника наведено на рис. 2.14.

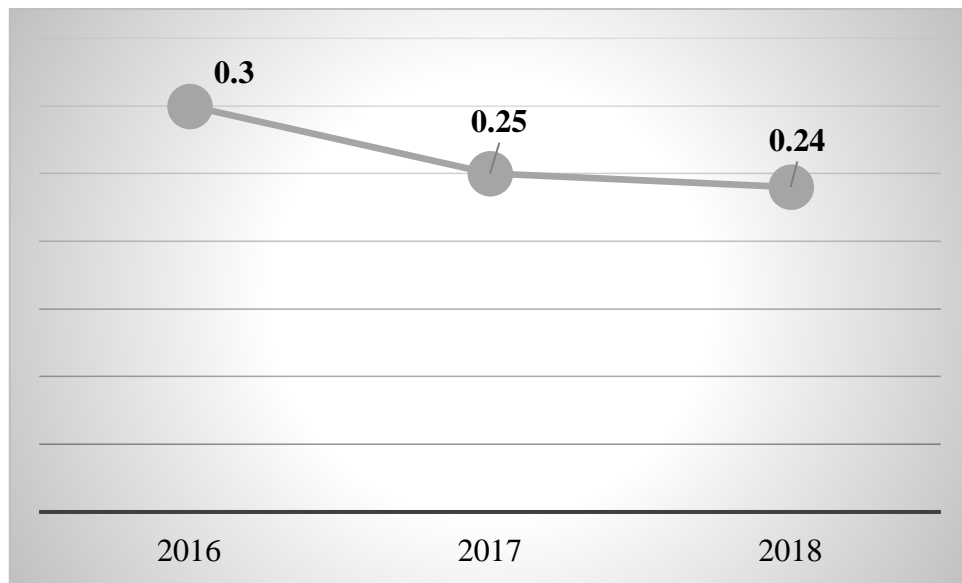

Рис. 2.14. Динаміка зміни абсолютної ліквідності.

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Як видно з розрахунків цей показник має тенденцію до зниження, але нормативним вважається від 0,1 до 0,2. Більш низький показник вказує на неспроможність вчасного погашення боргів у випадку якщо термін погашення боргів настане незабаром.

Чистий оборотний капітал характеризує спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність і розраховується як різниця оборотних активів та поточних зобов'язань [43].

2016:

$$K_{ч.об.к} = 139764236 - 121637407 = 18126829$$

2017:

$$K_{ч.об.к} = 216387816 - 193190067 = 23197749$$

2018:

$$K_{\text{ч.об.к}} = 153494905 - 85447896 = 68047009$$

Побудуємо графік за даними розрахунків (рис. 2.15).

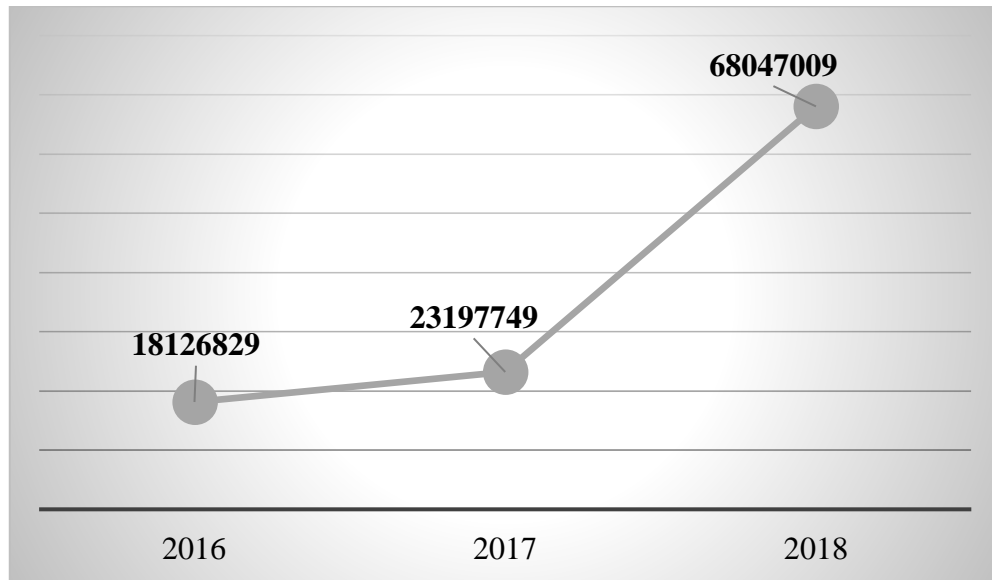

Рис. 2.15. Динаміка зміни чистого оборотного капіталу.

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Даний показник характеризує величину оборотного капіталу, вільного від поточних фінансових зобов'язань. З розрахунків можна зробити висновок, що підприємство є платоспроможним та зробило великий скачок у 2018 році.

Підсумки та результати розрахунків оцінки платоспроможності знаходяться у табл. 2.4.

Таблиця 2.4. Оцінка платоспроможності

Показник	Роки			2017/2016	2018/2017
	2016	2017	2018	Δ	Δ
2.1 К. Покриття	1,149	1,12	1,796	-0,029	0,676
2.2 К. Швидкої ліквідності	0,66	0,74	0,84	0,08	0,1
2.3. К. Абсолютної ліквідності	0,3	0,25	0,24	-0,05	-0,01
2.4. Чистий оборотний капітал	18 126 829	23 197 749	68 047 009	5 070 920	44 849 260

Джерело: [складено автором на основі 13, 14, 15, 16]

Майже всі показники мають тенденцію до зростання. Коефіцієнт покриття збільшився у 1,7 раз. Коефіцієнт швидкої ліквідності є нормальним, але має тенденцію до стабільного збільшення. Коефіцієнт абсолютної ліквідності має тенденцію до зменшення, але в порівнянні з 2017 роком зменшився всього на 0,1. Враховуючи норму коефіцієнту від 0,1 до 0,2 цей показник є достатньо високим. У 2018 році чистий оборотний капітал зріс майже в 3 рази у порівнянні з 2017 роком. Всі показники відповідають нормальним значенням або є вищими за норму та мають тенденцію до зростання або на 2018 рік стабільні. Це свідчить про високий рівень платоспроможності та стабільності підприємства.

З початку року в Україні було видобуто 18,3 млрд куб. м газу. За умов збереження середньодобового видобутку на поточному рівні, видобуток газу у 2018 становитиме 20,9 млрд кубометрів. Загалом "Нафтогаз" очікує отримати за результатами 2019 року чистий прибуток у розмірі 16 млрд грн. Однак із урахуванням деяких факторів і особливостей, вказаних нижче, НАК матиме гострий дефіцит ліквідності.

Рис 2.16. Прогнозний дефіцит грошових коштів

Джерело: [30]

Для того щоб оцінити фінансову стійкість розраховуються коефіцієнти платоспроможності, фінансування, забезпеченості власними оборотними засобами, маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової незалежності відображає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і розраховується за формулою:

$$K_{авт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Майно п-ва}} \quad (2.5)$$

$K_{авт}$ = Баланс Ф1, Розділ І Пасив / Валюта баланса

На підприємстві значення коефіцієнту більше нормативного ($>0,5$). Як бачимо, коефіцієнт мав негативну динаміку до зменшення до 2018р. Це призводило до зменшення числа зобов'язань, які підприємство могло виконати за рахунок використання власних коштів. Також при зменшенні цього показника збільшувалась залежність підприємства від залучених коштів. Протягом 2018р. коефіцієнт зріс, тобто залежність від запозичених коштів зменшилась, про що свідчить і зменшення суми короткострокових кредитів банків з 25 484,6 млрд. грн. до 19 807,0 млрд. грн. – на 20 %.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами (нормат. значення $>0,1$) показує, яка частина матеріальних оборотних активів фінансується за рахунок засобів чистого оборотного капіталу і розраховується за формулою [44]:

$$K_{з.о.з.} = \frac{\text{оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}}{\text{поточні зобов'язання}} \quad (2.6)$$

Показник має тенденцію до зменшення протягом 2015-2018рр., але доволі високе його значення говорить про фінансову стійкість підприємства і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка його частина вкладена в оборотні засоби, а яка – капіталізована і розраховується за формулою [45]:

$$K_{\text{ман.вл.к.}} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.7)$$

Показник протягом років зростає, що було позитивним значенням, тобто частина капіталу, вкладена в оборотні засоби, весь час зростає. Це свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Незначне його зменшення у 2018р., але в межах нормативного значення $>0,1$.

Таким чином оцінка фінансової стійкості показала, що протягом 2015-2018рр. ситуація погіршувалася, росла залежність від запозичених коштів. Однак все змінилось у 2018р. і підприємство мало здатність проводити діяльність за рахунок власних коштів.

Підсумки та результати розрахунків оцінки платоспроможності знаходяться у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5. Оцінка фінансової стійкості АТ НАК «Нафтогаз України»

Показники	Нормати в	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$> 0,5$	0,75	0,68	0,81
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	$> 0,1$	0,15	0,12	0,80
Коефіцієнт маневреності	$> 0,1$	0,31	0,50	0,39

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

Розрахуємо наступні показники рентабельності: коефіцієнт рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності діяльності, рентабельності продукції.

Рентабельність активів показує скільки прибутку припадає на 1 грн. активів і розраховується за формулою (2.8):

$$K_{\text{рент. акт.}} = \frac{\text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування}}{\text{Середньорічна величина активів}} \quad (2.8)$$

Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) характеризує ефективність використання власного капіталу. Показує, яка віддача (норма прибутку) на вкладений власний капітал. Рентабельність власного капіталу обчислюється за формулою (2.9):

$$K_{\text{рент. влас. кап.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічний власний капітал}}, \quad (2.9)$$

Рентабельність діяльності розраховується за формулою (2.10):

$$K_{\text{рент. діял.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} \quad (2.10)$$

Рентабельність продукції розраховується за формулою (2.11):

$$K_{\text{рент. прод.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}} \quad (2.11)$$

Аналіз показників рентабельності (табл. 2.6) підтвердив значне покращення ефективності діяльності підприємства протягом 2016-2017рр., про що говорить їх зростання. Однак діяльність підприємства у 2018р. була менш ефективна відносно 2017р. і усі показники різко знизились. При цьому 2015р. був збитковим (рис. 2.6).

Таблиця 2.6. Показники рентабельності АТ НАК «Нафтогаз України»

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Коефіцієнт рентабельності активів	0,04	0,08	0,04
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,06	0,09	0,03
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,16	0,20	0,07
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,23	0,26	0,09

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

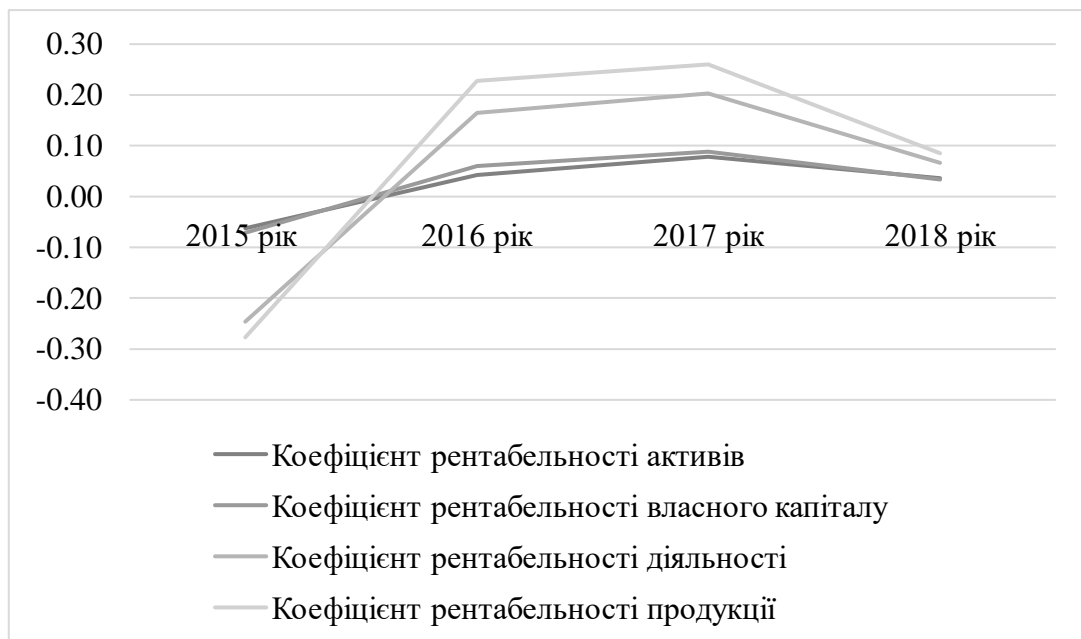

Рис 2.17. Динаміка зміни показників платоспроможності

Джерело: [складено автором на основі фінансових результатів]

У 2018 році Нафтогаз визначив чистий дохід у розмірі 256,3 млрд.грн., що вище показника 2017 року на 12,7%. На загальний приріст доходів у 2018 році в основному вплинув дохід від продажу та постачання природного газу, що збільшився на 21,8% [58].

Як і у попередніх періодах, в структурі доходів Групи суттєву частину займають доходи від продажу та постачання природного газу (42,3% доходів Групи за 2018 рік) та доходи від транзиту газу (28,2% доходів Групи за 2018 рік) [58].

У 2018 році собівартість реалізованої продукції збільшилась на 13,8%, одним із факторів є збільшення середньозваженої ціни газу у результаті зміни вартості закупівлі на Європейському ринку. Доля собівартості природного газу у загальній собівартості реалізованої продукції складає 36,2%, доля амортизаційних відрахувань 24,3%, а податки у складі собівартості становлять 26,2%. Фінансовий результат від операційної діяльності Групи зменшився на 34,1 мільярд гривень в основному за рахунок ефектів, визнаних за результатами остаточних рішень Стокгольмського Арбітражу у 2017 та 2018 роках: у 2017 році було відображено 12,6 мільярдів гривень як додатковий операційних дохід, а у березні 2018 року визнано 4,8 мільярдів гривень витрат, пов'язаних з ПДВ на

компенсацію згідно Арбітражу щодо транзиту природного газу . Крім того, у 2018 році Групі визнала витрати щодо судового рішення у сумі 10,6 мільярдів гривень, виконання якого очікується у 2019 році. Також, витрати з нарахування резерву на знецінення дебіторської заборгованості у 2018 році збільшились на 7,0 мільярдів гривень порівняно з 2017 роком, що пов'язано з погіршенням сплати дебіторської заборгованості за послуги балансування, а також переходом Групи на обчислення резерву на знецінення дебіторської заборгованості згідно Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 „Фінансові інструменти” (Примітка 28 до консолідованої фінансової звітності). та витрат на створення забезпечень за судовими позовами у сумі 10,6 млрд. грн. На зменшення чистого прибутку окрім зміни в операційних результатах, що їх описано вище, також вплинуло зменшення фінансових витрат та витрат з податку на прибуток. Часткове погашення зобов'язань за позиками призвело до зменшення фінансових витрат на 2,1 мільярдів гривень у 2018 році порівняно з 2017 роком. Витрати з поточного податку на прибуток зменшились на 2,9 млрд. грн. у 2018 році порівняно з 2017 роком як результат зменшення фінансового результату до оподаткування [58].

Нафтогаз залишається прибутковим третій рік поспіль, хоча у 2018 році чистий прибуток компанії зменшився на 64% порівняно з 2017 роком. Скорочення розміру чистого прибутку у порівнянні з минулим роком відбулось внаслідок того, що у фінансовій звітності компанії за 2017 рік були відображені позитивні результати рішень Стокгольмського Арбітражу у розмірі 12,6 млрд грн [58].

У звітності за 2018 рік, у свою чергу, було враховано визнаний Нафтогазом ПДВ на компенсацію згідно рішення арбітражу щодо транзиту газу у розмірі 4,8 млрд грн. На скорочення прибутку Нафтогазу на 10,1 млрд грн вплинуло також забезпечення за судовими позовами. Більшу частину цієї суми, а саме 9,6 млрд грн склало забезпечення по судовій справі з АТ «Укртрансгаз» щодо покриття розбалансів в ГТС. При цьому Нафтогаз отримав прибуток від продажу та постачання природного газу (1) в розмірі 5,1 млрд грн. В тому числі

отримано збиток від реалізації газу споживачам ПСО в розмірі 2,9 млрд грн та прибуток через реалізацію газу для інших споживачів за нерегульованими цінами – майже 8,0 млрд грн, що в 1,5 рази більше, ніж у 2017 році [58].

2.3. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства та виявлення проблемних аспектів зовнішньоекономічної діяльності АТ НАК «Нафтогаз України»

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є одним з основоположних напрямів в структурі її діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність Групи «Нафтогаз України» поділяється на такі види:

- імпорт природного газу;
- експорт природного газу та нафти;
- трубопровідний транзит газу територією України;
- торгівля твердим, газоподібним, рідким паливом оптом;
- допоміжні послуги у сфері видобутку нафти та газу, підготовка та надання послуг щодо розвідки та буріння.

Також Нафтогаз має дочірні підприємства за кордоном та спільну діяльність за кордоном, а саме:

- дочірнє підприємство „Закордоннафтогаз“ яке знаходиться в Єгипті;
- Міжнародна діяльність разом з Арабською Республікою Єгипет та Єгипетською нафтовою корпорацією;
- Спільна діяльність дочірнього підприємства ТОВ „Карпатигаз“ та шведської компанії Misen Enterprises AB;
- Naftogaz Trading Europe S.A, Швейцарія [35].

В умовах високої політизованості підприємства транзит російського газу через Україну до ЄС може бути неможливим вже у 2020 році. В таких умовах доцільно буде проаналізувати діяльність підприємства без російського газу та можливі шляхи виходу з цієї ситуації. Газпром ще не уклав новий контракт з Нафтогазом на транзит газу до ЄС, у зв'язку з чим Нафтогаз може втратити велику долю прибутку, а Україна може втратити велику частку ВВП (табл 2.7, табл. 2.8).

Таблиця 2.7. Зміна обсягу транзиту російського газу транзитом через Україну, млрд. куб. м на рік

Обсяг транзиту, млрд куб. м на рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	104,2	84,3	86,1	62,2	67,1	82,2	93,5	86,8

Джерело: [складено автором на основі 17]

Виходячи з даних видно що транзит газу є найбільшим сегментом ринку. Транзит газу надає підприємству найбільшу частку прибутку.

Таблиця 2.8. Доля сегменту транзиту природного газу у формуванні чистого прибутку Нафтогазу

Рік	2015	2016	2017	2018
Результат від транзиту природного газу, тис. грн.	21 331 004	28 720 553	36 453 589	36 498 496
Чистий прибуток/збиток, тис. грн.	(- 25 096 085)	26 528 989	39 330 252	13 613 258
Різниця, тис. грн.	(- 46 427 089)	(- 2 191 564)	2 876 663	(- 22 885 238)

Джерело: [складено автором на основі 13, 14, 15, 16]

Діяльність компанії у 2016 році дала результат у формі 26,5 млрд грн чистого прибутку, який більшою мірою складає транзит. Нафтогаз отримав збитки за діяльністю «Оптова торгівля газом» в розмірі 2,9 млрд грн. Найбільш прибутковим сегментом діяльності Нафтогазу був транзит природного газу - 28,7 млрд грн прибутку. Крім того, компанія отримала позитивний результат від участі у капіталі підприємств групи, а саме 2,4 млрд грн прибутку [19].

Істотна частина чистого прибутку Нафтогазу за 2017 рік (майже 12,6 млрд грн) становить ефект відображення рішень Стокгольмського Арбітражу в виробництвах щодо купівлі-продажу газу і щодо транзиту блакитного палива.

Обсяг транзиту природного газу по території України в 2017 році склав майже 93,5 млрд куб. м, що на 14% більше обсягів 2016 року. Показник 2017 року є найвищим за останні 6 років. Дохід сегмента транзиту природного газу за 2017 рік збільшився в цілому на 20% в порівнянні з 2016 роком, в основному за

рахунок збільшення обсягів транзиту газу. За цим сегментом Нафтогаз отримав прибуток у розмірі 36,5 млрд грн, що на 27% більше за результати 2016 року[19].

Компанія лишається прибутковою вже третій рік, але у 2018 році чистий прибуток зменшився на 64% в порівнянні з 2017 роком. У звітності за 2018 рік було враховано визнаний Нафтогазом ПДВ на компенсацію згідно рішення арбітражу щодо транзиту газу у розмірі 4,8 млрд грн. На скорочення прибутку Нафтогазу на 10,1 млрд грн вплинуло забезпечення за судовими позовами. Більшу частину цієї суми, а саме 9,6 млрд грн складає забезпечення по судовій справі з АТ «Укртрансгаз» щодо покриття розбалансів в ГТС [19].

У 2018 році обсяг транзиту газу дорівнює майже 86,8 млрд куб. м, що на 7% менше за ідентичним показником 2017 року. Дохід від транзиту блакитного паливо за 2018 рік зменшився загалом на 2% порівняно з 2017 роком за рахунок зниження обсягів транспортування. Як результат Нафтогаз отримав прибуток у розмірі майже 36,5 млрд грн, що на 1% менше за прибуток 2017 року. Проаналізуємо собівартість реалізованої продукції як одного з важливих показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. В табл. 2.9 відображено собівартість продукції за останні чотири роки.

Таблиця 2.9. Собівартість продукції

Рік	2015	2016	2017	2018
Собівартість реалізованої продукції, грн.	-100 227 511	-116 277 398	-146 639 564	-158 900 569

Джерело: [складено автором на основі 13, 14, 15, 16]

З розрахунків зрозуміло, що собівартість збільшується, що є негативною тенденцією у розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Нафтогаз у 2018 році імпортував природний газ у повному обсязі з європейського ринку. Якщо порівняти з 2017 роком імпорт газу зменшився з 8,7 до 7 млрд куб. м (-19,5%). Кількість європейських постачальників, у яких Нафтогаз закуповував природний газ у 2018 році, склала 18 компаній (у 2017 році – 13 компаній). Ні одна з цих компаній не постачала більше ніж 30% загального обсягу імпорту Нафтогаза.

Компанії четвертий рік не купує блакитне паливо у Газпрому, який не виконує постанови Стокгольмського арбітражу щодо обсягів та умов постачання (табл. 2.10, табл. 2.11, табл. 2.12).

При аналізі зовнішньоекономічної діяльності доцільно буде проаналізувати обсяги імпорту в Україну, тому що Нафтогаз є національною компанією та має обов'язки перед споживачами в країні.

Таблиця 2.10. Обсяги імпорту природного газу в Україну, 2015-2018 рр., млрд куб. м

Рік	2015	2016	2017	2018
Всього	15,4	8,2	14,1	10,6
з РФ	6,1	0	0	0
з європейського ринку	9,2	8,2	8,7	7
для інших компаній, всього	1,1	2,9	5,4	3,6
з РФ	0	0	0	0
від європейського ринку	1,1	2,9	5,4	3,6

Джерело: [34]

Таблиця 2.11. Обсяги імпорту природного газу в Україну за напрямками 2015-2018 рр, млрд. куб. м

Рік	2015	2016	2017	2018
Всього	16,4	11,1	14,1	10,6
з РФ	6,1	11,1	0	0
з європейського ринку	10,3	9,1	14,1	10,6
зі Словаччини(ГВС Будніце)	9,7	9,1	-	-
з Угорщини(ГВС Берегдароц)	0,5	1	-	-
з Польщі(ГВС Германовичі)	0,1	1	-	-

Джерело:[34]

Таблиця 2.12. Обсяги імпорту природного газу в Україну для НАК «Нафтогаз України» за напрямками 2017-2018 рр, млрд куб. м

Обсяг імпорту природного газу для НАК «Нафтогаз»	2017	2018	+/-
Всього	8,7	7	-1,7
з РФ	0	0	
з європейського ринку	8,7	7	-1,7
з території Словаччини(ГВС Будніце)	8,6	5,7	-2,9
з території Угорщини(ГВС Берегдароц)	0,1	1,1	1
з території Польщі(ГВС Германовичі)	0	0,2	0,2

Джерело:[34]

Україна в січні-липні 2018 року імпортувала 5,3 мільярда кубічних метрів природного газу на загальну суму 1,497 мільярда доларів. Тобто середня ціна на газ у 2018 році становила 282 долара за 1 тис куб м. Середня ціна імпортованого країною газу в 2017 році становила 230,4 долара за 1 тис куб м. Розрахуємо, скільки Нафтогаз заощадив, скоротивши обсяг імпорту газу (табл. 2.13).

Таблиця 2.13. Витрати на імпорт газу 2017-2018 роки

Рік	2017	2018	Різниця, 2018-2017
Витрати на імпорт	230,4 * 8700000000 =2004480000\$	282*7000000 =1974000000\$	30480000*26,5=807720000

Джерело: [складено автором на основі 33]

В 2018 році Нафтогаз заощадив на імпорту газу 807720000 гривень в порівнянні з 2017 роком. Але якщо ціна на газ буде зростати, то Нафтогаз не зможе купувати в таких обсягах, які могли би задовільнити потреби споживачів. Тому ціна на газ в Україні буде зростати низькими темпами. Але повільний зріст обсягу видобутку газу зможе не забезпечувати потреби внутрішніх споживачів. Тому Нафтогазу доцільно якомога інтенсивніше експлуатувати місцеві родовища газу.

Зовнішньоекономічна діяльність та інвестиційні проекти підприємства

Важливе значення для діяльності компанії має інвестиційна діяльність. Зараз працюють інвестиційні проекти в Арабській Республіці Єгипет. Група Нафтогаз реалізує в Єгипті два інвестиційні проекти з видобутку вуглеводнів.

Перший - освоєння території Alam El Shawish East. Освоєння цієї території відбувається у рамках Концесійної угоди між Нафтогазом, Арабською Республікою Єгипет (АРЄ) та Єгипетською генеральною нафтогазовою корпорацією (ЄГНК) від 2006 року.

Другий – розвідка і видобуток нафти на блоках South Wadi El Mahareeth та Wadi El Mahareeth. Освоєння цієї території відбувається у рамках Концесійної угоди між ДП «Закордоннафтогаз», Арабською Республікою Єгипет та South Valley Egyptian Petroleum Holding Company від 2012 року. Проект перебуває на

стадії геологорозвідувальних робіт. У 2017 році Закордоннафтогаз завершив інтерпретацію даних 2D сейсморозвідувальних робіт, побудову геолого-геофізичної моделі концесійних блоків та визначив місцезнаходження для буріння чотирьох свердловин, які планується побудувати в 2018-2019 роках.

Висновки до розділу 2

За результатами 2018 року Компанія здійснила серйозні кроки щодо свого подальшого розвитку, насамперед, організаційно трансформувалася. Успіх трансформації має на меті розкриття потенціалу Групи та збільшення її вартості за рахунок впровадження удосконаленої стратегії, не обмежуючись наступним:

- зріст обсягів видобутку газу за рахунок удосконалення власних потужностей та за рахунок залучення до своєї діяльності іноземних партнерів;
- вчасне відокремлення діяльності з транспорту блакитного палива для збереження транзитних потоків на території України та удосконалення ефективності газового ринку;
- поставка палива споживачам з високим рівнем сервісу, підвищення прозорості та ефективної конкуренції на ринку газу;
- вхід до ринку послуг з енергоефективності і надання відповідних послуг домогосподарствам;
- удосконалення інфраструктури, автоматизація процесів і підвищення операційної ефективності бізнесу;
- розробка технічного дивізіону з метою удосконалення та централізованого управління інвестиційними проектами;
- впровадження реформ у системі корпоративного управління.

Задля досягнення цілей, управління Групи розпочало впровадження нової організаційної системи, що відокремлює дивізіони, допоміжних та корпоративних функцій на основі аналізу наявних процесів та ресурсів.

Дивізіони об'єднують основні напрямки діяльності та спрямовані на досягнення операційних цілей. Допоміжні та корпоративні функції мають на меті підтримку діяльності дивізіонів з метою максимізації вартості Групи [19].

Головні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності:

- за видобутком газу Нафтогаз не може задовільнити внутрішні потреби, тому мало експортує і багато імпортує;
- залежність від політичних рішень;
- істотне зменшення прибутку за рахунок неможливості транзиту.

В 2018 році Нафтогаз заощадив на імпорту газу 807720000 гривень в порівнянні з 2017 роком. Але якщо ціна на газ буде зростати, то Нафтогаз не зможе купувати в таких обсягах, які могли би задовільнити потреби споживачів. Тому ціна на газ в Україні буде зростати низькими темпами. Але повільний зріст обсягу видобутку газу зможе не забезпечувати потреби внутрішніх споживачів. Тому Нафтогазу доцільно якомога інтенсивніше експлуатувати місцеві родовища газу.

Щодо зовнішньоекономічної діяльності, то Нафтогазу треба заміщати старий сегмент ринку транзиту новим сегментам.

Стратегічне значення української газотранспортної системи зумовлене вигідним географічним розташуванням України між головними газодобувними регіонами й основними споживачами газу у Європі, розвинутою системою транзитних газопроводів, сполученням цих газопроводів із магістральними газопроводами всіх сусідніх держав, наявністю найбільшого у Європі (після Росії) комплексу підземних газосховищ, а також високим рівнем обслуговування та експлуатації. Тому для Газпрому вкрай важливе використання української ГТС, тому що вона має велику потужність, а країни ЄС не можуть задовольнити свої потреби в споживанні.

Стосовно транзиту газу слід зауважити, що його обсяги були значно нижчими за мінімальні контрактні обсяги відповідно до транзитного контракту з Газпромом (110 млрд куб. м) або за історичні обсяги транзиту територією України до будівництва трубопроводів Північний потік та Ямал. Близько 35%

потужностей на виході з української газотранспортної системи на кордоні з ЄС не використовувались.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»

3.1. Шляхи удосконалення розвитку зовнішньоекономічної діяльності АТ НАК «Нафтогаз України»

Проаналізуємо сукупність факторів, які впливають на Нафтогаз. Аналіз потрібен для того щоб визначитися з найбільш стратегічно важливими аспектами діяльності і, як наслідок, сформулювати шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Метою будь-якого підприємства є отримання прибутку, його збільшення та мінімізація витрат. Велику частку доходу АТ НАК «Нафтогаз України» становив транзит газу, як основний сегмент ринку. Але у зв'язку з конфліктною ситуацією між Нафтогазом та основним імпортером газу Газпромом, цей сегмент ринку у найближчий час буде мінімальним або взагалі неможливим. У зв'язку з цим Нафтогаз практично втратить свій основний канал заробітку. В цих умовах Нафтогазу потрібно негайно розвивати інші сегменти ринку, переходити на нові види діяльності та удосконалювати зовнішньоекономічну діяльність.

Важливим напрямом стратегічного розвитку газової промисловості є підтримання в робочому стані транспортної мережі. Газотранспортна система (ГТС) України як об'єкт керування дуже складна. Вона інтегрована в єдину європейську газотранспортну систему та тісно пов'язана з ГТС Російської Федерації.

Газотранспортна система України характеризується безперервністю технологічного процесу, тісною взаємодією всіх підрозділів із видобутку, підготовки та транспортування газу, великими транспортними відстанями, широкою мережею магістральних трубопроводів, відводів і перемичок між ними, транспортуванням газу незалежним виробником.

Стратегічне значення української газотранспортної системи зумовлене вигідним географічним розташуванням України між головними газодобувними регіонами й основними споживачами газу у Європі, розвинутою системою

транзитних газопроводів, сполученням цих газопроводів із магістральними газопроводами всіх сусідніх держав, наявністю найбільшого у Європі (після Росії) комплексу підземних газосховищ, а також високим рівнем обслуговування та експлуатації. Тому для Газпрому вкрай важливе використання української ГТС, тому що вона має велику потужність, а країни ЄС не можуть задовольнити свої потреби в споживанні.

Існують проблеми галузі і при транзиті нафти, а саме:

- Росія та Казахстан перенаправили маршрути експорту нафти до російських портових терміналів. Росія цілеспрямовано позбавляється посередників при транзиті. Це є частиною її геоекономічної стратегії. Саме цьому протягом останніх років Україна стикнулася з різким зниженням транзиту нафти через свою територію. З метою обходу країн-транзитерів Росія завершила будівництво Балтійської системи магістральних нафтопроводів (БТС-1 та БТС2) загальною пропускною спроможністю 80 млн т нафти на рік. В результаті цього у 2016 та 2017 роках близько 80% експорту російської сирої нафти та конденсату здійснювалось морським транспортом;

- низький рівень використання системи магістральних нафтопроводів із загальної протяжності магістральних нафтопроводів 4 767 км в одну нитку, 20% знаходяться в режимі безпечного утримання (заповнені спеціальною рідиною). Ділянка нафтопроводу «Одеса-Броди» довжиною 680 км заповнена нафтою марки Azeri Light, але транспортування нафти зазначеною ниткою не здійснюється. Таким чином, низький рівень використання пропускної спроможності є наслідком наявності великої кількості нафтопроводів у Східному регіоні, які раніше транспортували нафту з Росії та Казахстану до українських портів та нафтопереробних заводів.

Важливе значення для діяльності компанії має інвестиційна діяльність. Зараз працюють інвестиційні проекти в Арабській Республіці Єгипет. Група Нафтогаз реалізує в Єгипті два інвестиційні проекти з видобутку вуглеводнів.

Перший - освоєння території Alam El Shawish East. Освоєння цієї території відбувається у рамках Концесійної угоди між Нафтогазом, Арабською

Республікою Єгипет (АРЄ) та Єгипетською генеральною нафтогазовою корпорацією (ЄГНК) від 2006 року.

Другий – розвідка і видобуток нафти на блоках South Wadi El Mahareeth та Wadi El Mahareeth. Освоєння цієї території відбувається у рамках Концесійної угоди між ДП «Закордоннафтогаз», Арабською Республікою Єгипет та South Valley Egyptian Petroleum Holding Company від 2012 року. Проект перебуває на стадії геологорозвідувальних робіт. У 2017 році Закордоннафтогаз завершив інтерпретацію даних 2D сейсмозвідувальних робіт, побудову геолого-геофізичної моделі концесійних блоків та визначив місцезнаходження для буріння чотирьох свердловин, які планується побудувати в 2018-2019 роках.

Пріоритетним напрямком для капітальних інвестицій групи залишається видобуток природного газу, який направляється далі на продаж та постачання природного газу споживачам.

Для країни є актуальним забезпечення та реалізація проведення геологорозвідувальних робіт. Слід зазначити, що їх фінансування у нашій країні перебуває в критичному стані. Вирішення питань для формування бюджетних коштів ГРР пов'язане з прогнозуванням надходження платежів до бюджету для фінансування цих робіт. Тому одним із перспективних напрямів вкладання капіталу в нафтогазовий комплекс України є участь іноземних інвесторів у створенні спільних підприємств. Вони можуть інвестувати у розвиток підприємств нафтогазової промисловості за рахунок внесків до статутного фонду у формі грошових коштів у конвертованій валюті та матеріальних цінностей.

Посилить привабливість України для іноземних інвесторів впровадження реформи корпоративного урядування АТ НАК «Нафтогаз України», яка почалася у 2015р. Реформа має на меті впровадження правил та процедур, що відповідають найкращим світовим практикам та забезпечують захист прав власника, наявність повноцінних та ефективних органів управління, чіткий розподіл повноважень, функціонування системи внутрішнього контролю,

усунення політичного впливу та створення рівних з комерційними компаніями умов на ринку.

Основними передумовами, необхідними для досягнення цієї мети, є:

- усунення політичного втручання в управління компанією;
- утворення наглядової ради із більшістю незалежних директорів;
- наділення наглядової ради необхідним обсягом повноважень, що включає затвердження стратегії, фінансових планів, призначення виконавчого органу;
- побудова ефективної системи внутрішнього контролю, яка має замінити існуючі неефективні державні контролю;
- визначення статусу майна компанії, включаючи акції товариств, акціонером яких є компанія.

У 2006 році між Нафтогазом, Арабською Республікою Єгипет (АРЄ) та Єгипетською генеральною нафтогазовою корпорацією (ЄГНК) було укладено концесійну угоду на розвідку та експлуатацію покладів нафти і газу на території Alam El Shawish East, Western Desert, що стало першим кроком у практичній реалізації інвестиційних проектів компанії на території АРЄ.

У 2010 році в рамках реалізації проекту розпочався комерційний видобуток вуглеводнів, завдяки чому було засноване спільне підприємство Petrosannan Company, яке забезпечує операційне управління проектом відповідно до щорічної робочої програми, затвердженої акціонерами (Нафтогаз та ЄГНК) [32].

Упродовж 2016 року для дорозвідки родовищ концесійної території пробурено 2 розвідувальні свердловини, що дало змогу відкрити нові поклади нафти. У порівнянні з 2015 роком вдалося збільшити видобуток сирої нафти на 56 тис. барелів (7,6 тис. т), а комерційний видобуток нафти та газового конденсату за 2016 рік становив 2,3 млн барелів (313 тис. т).

Станом на кінець 2016 року за рахунок інвестицій Нафтогазу на концесійній території пробурено 49 свердловин, 38 із них розкрили поклади нафти і газу [32].

Загалом з початку розробки родовищ концесійної території видобуто 9,986 млн барелів (1,362 млн т) товарної нафти з газовим конденсатом та 14,864 млрд куб. футів (420 млн куб. м) газу.

Інвестиції НАК “Нафтогаз України” у пошук запасів вуглеводнів на території блоку складуть не менше 20,2 млн. доларів США.

Видобувні ресурси нафти блоку Alam El Shawish East, за оцінкою ДП “Науканафтогаз”, підтвердженою висновком Державної комісії України по запасах, складають не менше 73,5 млн. тонн, що еквівалентно 90% ресурсної бази суходолу України [32].

В районі блоку існує розвинута інфраструктура (нафто- та газопроводи, установки первинної підготовки нафти і газу) з виходом на узбережжя Середземного моря. В безпосередній близькості від зазначеного блоку розташовані діючі нафтові родовища.

За результати виконаних робіт, що заплановані, будуть підготовлені вихідні дані для складання проектів на будівництво розвідувальних свердловин та структур під пошукове буріння з перспективними ресурсами нафти 359,4 млн. т.

НАК “Нафтогаз України” реалізує проект видобутку вуглеводнів у АРС в рамках державної програми диверсифікації джерел постачання вуглеводнів в Україну. Проект є унікальною можливістю для України вийти в сегмент видобутку нафти і газу Північної Африки з перспективою реалізації аналогічних проектів в інших країнах регіону [32].

3.2. Рекомендації для удосконалення зовнішньоекономічної діяльності НАК "Нафтогаз України"

Поки Нафтогаз недостатньо експлуатує родовища корисних копалин, найбільш важливим питанням для Нафтогазу зараз постає імпорт газу. В кого придбати, в якій кількості, як заощадити на цьому. Проаналізуємо імпорт 2018 року та розробимо рекомендації щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Обсяг імпорту природного газу в IV кварталі 2018 року становив 2,5 млрд м³ , що на 31 % менше ніж у попередньому кварталі та на 25 % менше ніж у IV

кварталі 2017 року (рис. 1.4). Водночас обсяг природного газу, який зберігався в газосховищах станом на кінець IV кварталу 2018 року, знизився на 14 % у порівнянні з кінцем III кварталу 2018 року та на 6 % порівняно з IV кварталом 2017 року. Таким чином, в умовах зменшення обсягів імпорту природного газу попит на природний газ у IV кварталі 2018 та 2017 років забезпечувався за рахунок відбору природного газу з газосховищ. У цілому зростання обсягів імпорту протягом 2018 року спостерігалось лише у II та III кварталах, що пов'язано в першу чергу із необхідністю відновлення запасів газу, що зберігався в газосховищах, для забезпечення попиту в період збільшеного споживання [46].

Обсяг імпорту природного газу НАК «Нафтогаз України» в IV кварталі 2018 року склав 1 280 млн м³, що приблизно вдвічі менше ніж у попередньому кварталі та на 20 % менше ніж у IV кварталі 2017 року (рис. 1.5). Обсяг імпорту іншими замовниками послуг транспортування (крім НАК «Нафтогаз України») в IV кварталі 2018 року збільшився на 35 % порівняно з попереднім кварталом, проте знизився на 29 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Частка імпорту природного газу НАК «Нафтогаз України» в загальному обсязі імпорту України зменшилась у IV кварталі 2018 року порівняно з попереднім кварталом на 24 п. п. та становила 51 % (48 % у IV кварталі 2017 року). Однак у цілому по року частка імпорту природного газу НАК «Нафтогаз України» в загальному обсязі імпорту України зросла на 4 п. п. – із 62 % у 2017 році до 66 % у 2018 році і була найбільшою у II та III кварталах (у середньому 77 %). Водночас протягом 2018 року частка інших замовників послуг транспортування (крім НАК «Нафтогаз України») найбільшою була в I та IV кварталах – 49 % у середньому [46].

НАК "Нафтогаз України" в третьому кварталі 2018 року оформив через митницю 2,72 млрд куб м імпортного газу.

Митна вартість закупленого палива склала \$ 736 млн [36].

Найбільшим постачальником газу для "Нафтогазу" була німецька компанія RWE. Вона продала українській монополії 1,1 млрд куб м газу.

Трейдери Axpo Trading і DXT Commodities (раніше називався DufEnergy Trading SA) поставили НАКу 451 млн і 264 млн куб. м газу відповідно. Uniper - 240 млн куб м [36].

На рис. 3.1 графічно відображено найбільших постачальників газу та об'єм, який вони постачають для НАК «Нафтогаз».

Крупнейшие поставщики газа для НАК "Нафтогаз" (3 кв.2018|млн куб м)

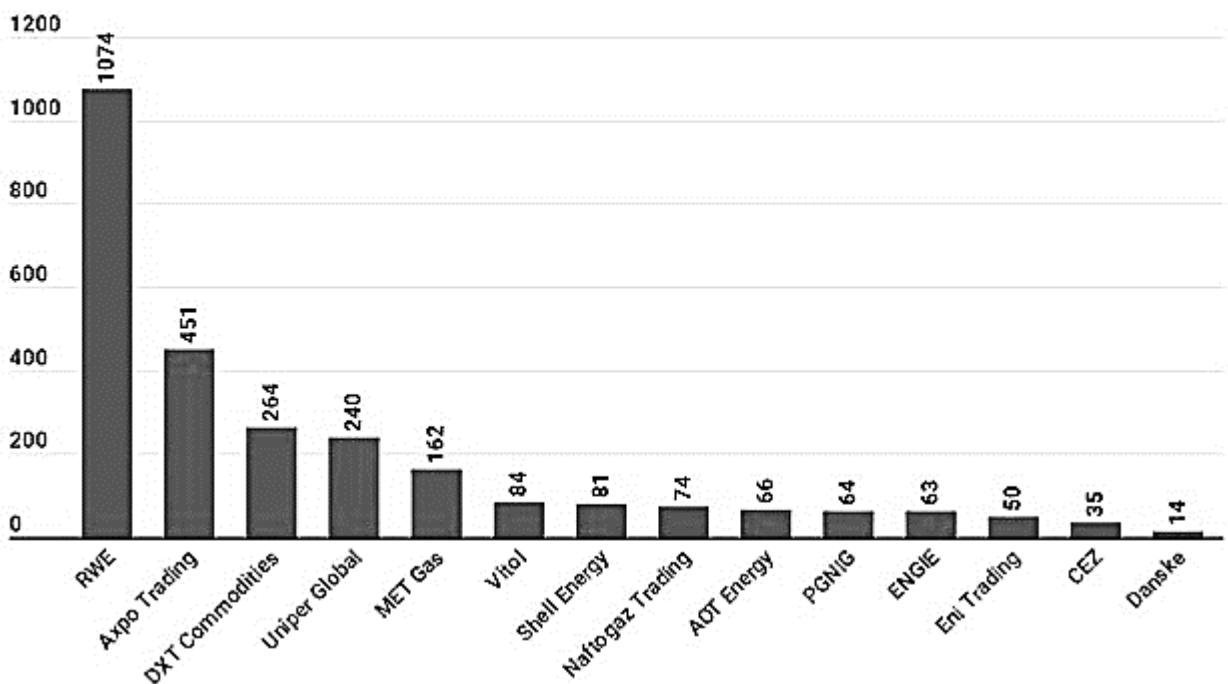

Рис. 3.1. Найбільші постачальники газу для НАК «Нафтогаз»

Джерело: [36]

Приватні імпортери газу за 3 квартал 2018 року імпортували в Україну 761 млн. Кубометрів. У той же час основні обсяги імпорту впали до п'ятірки. В цілому в липні-вересні більше 30 компаній імпортували газ в Україну, в тому числі НАК. джерело:

Найбільшим постачальником газу для Нафтогазу в останньому кварталі 2018 року було німецька компанія RWE. Вона продала українській компанії 0,6 млрд кубометрів газу.

Трейдери Axpo Trading і DXT Commodities (раніше називалися DufEnergy Trading SA) поставили НАК 314 мільйонів і 243 мільйонів кубічних метрів. м газу відповідно.

На рис. 3.2 відображені постачальники газу для «Нафтогазу».

Поставщики газа для "Нафтогаза" в 4 кв 2018 (млн куб м)

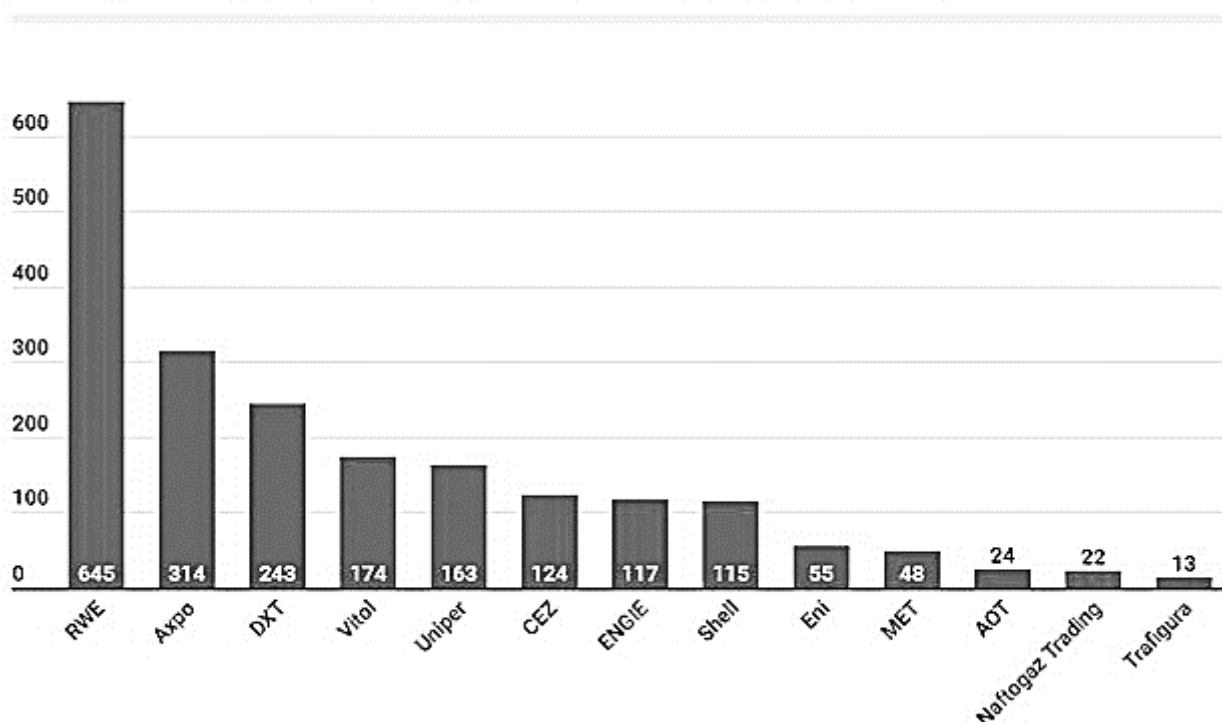

Рис. 3.2. Постачальники газу для «Нафтогаз»

Джерело: [37]

Приватні компанії за 4 квартал імпортували в Україну 1,164 млрд куб м газу. Більше половини імпортованого обсягу припало на п'ятірку лідерів.

Всього в четвертому кварталі минулого року газ в Україну імпортували 40 компаній [37].

Як видно з ситуації у 2018 році, Нафтогаз імпортує у дуже великої кількості підприємств, що є нестабільним фактором, тому що загальна вартість імпорту з різних компаній є доволі різною.

Нажаль Нафтогаз не надає інформації щодо вартості імпорту газу та у кого і за якою ціною імпортує, що унеможливорює конкретні розрахунки. Але на основі проаналізованої інформації можна надати деякі рекомендації.

У найближчий час Нафтогазу треба створити вигідні умови для іноземних інвесторів та для самої компанії. Також, Нафтогазу треба посилити співпрацю в Єгипетському регіоні, висока окупність проекту дає змогу посилити видобуток, що позитивно відобразиться на прибутку компанії.

Нафтогаз імпортує та в найближчий час буде імпортувати європейський газ та реверсний російський газ. У зв'язку з тим що Газпром є основним імпортером для більшості країн ЄС, складається монополія, на якій Газпром може впливати на різні політичні та економічні чинники країн-імпортерів в даній сфері та інших. В Європі постає питання пошуку альтернативних джерел. У зв'язку з цим всім пов'язаним з цим країнам, в тому числі і Україні потрібно підвищувати видобуток газу, досліджувати родовища та використовувати їх на повну потужність, підвищувати присутність на міжнародній арені, інвестувати в нафтогазові проекти, залучати інвесторів, досліджувати та в майбутньому впроваджувати до використання альтернативних джерел енергії.

Одним з головних передумов щодо удосконалення діяльності підприємства та зовнішньоекономічної діяльності підприємства є диверсифікація джерел поставок газу. Нафтогаз втрачає основний сегмент ринку та головний прибуток компанії – транзит газу. У такій ситуації доцільно розробити правильну стратегію імпорту, яка повинна забезпечити газом споживачів, дати поштовх до розширення зовнішньоекономічної діяльності, впровадити нові, ефективні технології. Європейський ринок частково або повністю залежить від поставок російського газу, ціна на паливо постійно зростає. Тому вихід з цієї проблеми потрібно шукати на інших ринках та незалежних від цього ресурсу країнах.

Якщо розглядати майбутнього імпортера з точки зору надійності та розраховувати з ним на довгострокові зв'язки, то на сьогодні найбільший видобувник скрапленого газу Катар є найбільш вигідним імпортером з точки зору обсягів видобування, експорту, покладів газу та великих інвестицій в газову промисловість країн-імпортерів.

Доведені запаси природного газу оцінюються у 24,6 трлн. куб. м. (за даними British Petroleum). Для порівняння, аналогічний показник в Україні складає 0,9 трлн. куб. м [59].

Головною ціллю підприємства є диверсифікація джерел імпорту газу. Тож, доцільно буде розглядати зовнішньоекономічну діяльність підприємства.

умовах диверсифікації джерел постачання.

Одним з таких шляхів є імпорт зрідженого природного газу у нафтогазових компаній Катару. Цей шлях дозволить зменшити залежність від російського газу та вийти на новий конкурентний ринок. У минулому році Катар поставив на міжнародний ринок 103,4 млрд куб. м у вигляді СПГ і 18,4 млрд куб. м через систему трубопроводів (країна пов'язана ниткою газопроводу з ОАЕ). Що стосується ринку ЄС, то тут позиції Катару настільки ж міцні в сегменті скрапленого газу, як і позиції РФ в секторі трубопровідного. Ринкова частка Катару на європейському ринку СПГ за підсумками минулого року склала 41%, а обсяг поставок перевищив 23 млрд куб. м.

Загальні розвідані запаси природного газу в цій країні, за оцінками експертів, досягають 24 трлн куб. м, що становить 12% пасивних світових резервів. Катар входить в трійку країн-газовидобувників, за рівнем потенціалу поступаючись лише РФ і Ірану. В останні роки керівництво країни проводило політику стримування, відповідно до якої частина родовищ була заморожена.

США інвестували мільярди долларов в разработку местных газовых месторождений, строительство терминалов по производству СПГ и в создание многотоннажного СПГ-флота танкеров для транспортировки газа в Америку. Но эта модель была выгодна американцам лишь до того момента, покуда они оставались нетто-импортером энергоресурсов. С началом сланцевой революции США превратились в нетто-экспортера газа, причем именно в формате СПГ. Так пути двух стратегических союзников разошлись, и они стали достаточно жесткими конкурентами.

Зріджений або скраплений природний газ (СПГ) за нормальної температури перебуває в газоподібному стані, але за дуже низької температури переходить у рідинний стан, що полегшує його перевезення та дає змогу перевозити газ морським транспортом.

Переваги ринку СПГ:

- скраплений газ зручний в зберіганні;
- можна в будь-який момент регазифікувати, тобто з рідкого стану

перетворити в газоподібний;

- при наявності необхідної технічної інфраструктури процес і швидкий, і відносно простий
- можливість подібної трансформації якраз і є ідеальною для спотових продажів, тобто тут і зараз;
- за рахунок СПГ зручно не тільки покривати енергетичний дефіцит, а й перекривати сезонні скачки споживання, наприклад взимку;
- можливість здійснювати поставки в будь-яку точку земної кулі, де є потужності з регазифікації, рентабельність таких поставок перевищує трубопровідні маршрути за умови, що дальність транспортування понад дві тисячі миль.

Митна вартість імпортованих в 2018 році 1,3 млн тонн скрапленого природного газу (СПГ) становила \$655,2 млн.

Порівняно з 2017 роком обсяг імпорту зріс на 17,6%, а вартість – на 41,2%. В 2017 році було імпортовано 1,12 млн тонн на \$471 млн. Імпорт 508 500 т СПГ з Білорусі обійшовся в \$256,7 млн. Імпорт 495 700 т газу з Росії – \$249,3 млн, а 266 600 тонн з Казахстану – \$135,2 млн [60].

Середня ціна імпорту скрапленого газу у 2018 році склала 200,85\$ за тону. Для порівняння, середня імпортна ціна на природний газ у 2018 році склала 296,05\$ за 1 тис. куб. м.

У Катару є можливість додати на ринок додатково 20 млрд куб. м навіть з урахуванням поставок лише в форматі СПГ. Рекорди з видобутку сланцевого газу в США, вихід на ринок Австралії, яка вже наздоганяє Катар за обсягами продажів і практично закрила ринок АТР виходячи з більш вигідних логістичних чинників, - все це підсилює ринок скрапленого газу, формуючи стійкий тренд. Ціни на СПГ вже знизилися в два рази і практично вийшли на ціновий рівень трубопровідного європейського газу. У 2018-му СПГ опускався до \$ 180 / тис. куб. м, а плановий ціновий індикатор "Газпрому" для європейських покупців склав трохи вище \$ 170 / тис. куб. м.

Починаючи з 2011 р Катар наростив видобуток природного газу з 150

млрд куб. м до 176 млрд куб. м в 2018-му. Найближчим часом даний показник може перевищити 200 млрд.

Після зниження продажів в 2012-2013 рр., Коли поставки СПГ в ЄС скоротилися з 43,4 млрд куб. м, ринковий сегмент катарського газу в Європі балансує на позначці 23-28 млрд куб. м.

Для збільшення поставок Катар інвестує в будівництво терміналів з прийому СПГ в Великобританії 5 млрд фунтів, крім того, польський термінал вже готовий приймати 1-2 млрд куб. м катарського газу з можливістю розширення до 5-7 млрд куб. м.

Практика довгострокових контрактів на поставку газу йде в минуле, і цей процес буде лише посилюватися у міру розвитку СПГ-інфраструктури і танкерного флоту. За оцінками Bank of America, після запуску у 2020 році нових СПГ - терміналів в США, Катарі і Австралії потужністю до 190 млрд куб. м ціни на європейському ринку обваляться: в перерахунку на теплові одиниці ціна газу опуститься до вартості вугілля - \$ 130 за 1000 кубів.

В контексті перебудови ринку можна виділити такі позитивні фактори:

- підсилення Катару на ринку ЄС рівнозначне послабленню РФ і, як наслідок падіння цін на газ. А це означає, що енергетичний імпорт для Нафтогазу істотно подешевшає;
- втрата частини зовнішніх ринків зробить Газпром більш лояльним у майбутніх перемовинах.

Разом з позитивними факторами можна виділити такі ризики:

- перебудова окремих сегментів європейського ринку в формат СПГ позбавляє Нафтогаз частини транзиту;
- скорочення можливостей реекспорту газу з Польщі в Україну.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 було проаналізовано сукупність факторів, які впливають на Нафтогаз. Велику частку доходу АТ НАК «Нафтогаз України» становив транзит газу, як основний сегмент ринку. Але у зв'язку з конфліктною ситуацією між Нафтогазом та основним імпортером газу Газпромом, цей сегмент ринку у найближчий час буде мінімальним або взагалі неможливим. У зв'язку з цим Нафтогаз практично втратить свій основний канал заробітку. В цих умовах Нафтогазу потрібно негайно розвивати інші сегменти ринку, переходити на нові види діяльності та удосконалювати зовнішньоекономічну діяльність.

Важливим напрямом стратегічного розвитку газової промисловості є підтримання в робочому стані транспортної мережі. Газотранспортна система (ГТС) України як об'єкт керування дуже складна. Вона інтегрована в єдину європейську газотранспортну систему та тісно пов'язана з ГТС Російської Федерації.

У 2018 році, Нафтогаз імпортує у дуже великої кількості імпортерів, що є нестабільним фактором, тому що загальна вартість імпорту з різних компаній є доволі різною.

Нажаль Нафтогаз не надає інформації щодо вартості імпорту газу та у кого і за якою ціною імпортує, що унеможливорює конкретні розрахунки. Але на основі проаналізованої інформації можна надати деякі рекомендації.

В загальному плані потрібно розробити такий підхід, який дозволить залучати приватні інвестиції, отримувати доходи від транзиту газу та стимулювати зростання газовидобувної галузі Нафтогазу. Для досягнення цих цілей Нафтогаз, перш за все, має створити надійну та стабільну нормативно-правову базу. Оскільки політична система України не встигла продемонструвати достатній рівень надійності, необхідно продемонструвати економічну стабільність. Якщо інвестори сьогодні відчують, що занадто високі тарифи зроблять запропоноване регулювання політично нестійким у середньостроковій перспективі, то вони не будуть інвестувати навіть за наявності щедрої винагороди. Важливим стовпом надійної бази регулювання є по-справжньому

незалежний регулятор, оскільки ця установа дозволяє одночасно створювати довгострокові інвестиційні стимули та здатна адаптувати систему до мінливих обставин.

Оскільки майже 74 % усіх доходів компанія утримує саме від транзиту російського газу, що у 2017р. склало 38,3 млрд.грн., і транзит газу з Росії до Європи через ГТС склав 50 %, то складно уявити, що буде робити галузь без продовження з 01 січня 2020р. домовленостей між державами стосовно транспортування газу до Європи через ГТС. Тому доцільно буде розробити підхід, який би мінімізував витрати на експорт газу, створити умови для інвесторів та удосконалювати існуючі зовнішні проекти.

У найближчий час Нафтогазу треба створити вигідні умови для іноземних інвесторів та для самої компанії. Також, Нафтогазу треба посилити співпрацю в Єгипетському регіоні, висока окупність проекту дає змогу посилити видобуток, що позитивно відобразиться на прибутку компанії.

ВИСНОВКИ

На сьогодні велика кількість підприємств України недостатньо інтегрована у світовий ринок. Неспроможність ефективно конкурувати з більш досвідченими світовими підприємствами, низький експорт послуг, недостатній експорт товарів, низька доля іноземних інвестицій – все це є наслідком недостатньо ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Тому виникає нагальна потреба в удосконаленні зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Відповідно до теми дипломної роботи були виконані такі завдання:

- визначені сутність і системна характеристика ЗЕД підприємства;
 - розглянуті напрямки розвитку та удосконалення ЗЕД підприємства;
 - проаналізована динаміка основних показників економічної діяльності підприємства АТ НАК «Нафтогаз України»;
 - проведені аналіз та оцінка здійснення зовнішньоекономічних операцій підприємства;
 - виокремлені проблемні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
 - визначені шляхи удосконалення розвитку зовнішньоекономічної діяльності АТ НАК «Нафтогаз України»;
- надані рекомендації щодо удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Нова структура управління бізнесом АТ НАК «Нафтогаз України» дозволить значно посилити ефективність роботи за кожним із напрямів, а також налагодити дієву систему контролю роботи керівників. Компанія очікує, що перехід на нову організаційну структуру допоможе збільшити прибуток, уникати непотрібних втрат та, відповідно, збільшити цінність компанії.

Одним з головних рушіїв прогресу в діяльності Нафтогазу є співпраця з іншими країнами, і країни Близького Сходу не виключення. Постійний пошук нових партнерів, особливо у вигляді країн, що швидко розвиваються дає змогу

на подальшу співпрацю в нових проектах, отримання переваги над конкурентами та отримання значного сегменту ринку.

Велику частку доходу АТ НАК «Нафтогаз України» становив транзит газу, як основний сегмент ринку. Але у зв'язку з конфліктною ситуацією між Нафтогазом та основним імпортером газу Газпромом, цей сегмент ринку у найближчий час буде мінімальним або взагалі неможливим. У зв'язку з цим Нафтогаз практично втратить свій основний канал заробітку. В цих умовах Нафтогазу потрібно негайно розвивати інші сегменти ринку, переходити на нові види діяльності та удосконалювати зовнішньоекономічну діяльність.

Нафтогаз та Укртрансгаз впроваджують необхідне операційне розмежування процесів, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням газу, щоб новий оператор був повністю операційно незалежним від Укртрансгазу та Нафтогазу, що є ключовою вимогою при сертифікації незалежного оператора ГТС. Крім того, новий оператор повинен бути спроможним самостійно покривати свої витрати та фінансувати програму інвестицій в модернізацію ГТС. Однак, щоб забезпечити фінансову стійкість відокремленого оператора, НКРЕКП має встановити тарифи, які покриватимуть йому як операційні, так і капітальні витрати. Наразі нещодавно встановлені НКРЕКП тимчасові тарифи для Укртрансгазу не покривають такі витрати та створюють ризики для стабільного існування оператора ГТС. Фінансова стабільність нового оператора також напряду залежатиме від вирішення нагальних проблем несанкціонованого відбору газу в мережах операторів газорозподільних систем, режиму дії спеціальних обов'язків та інших невідповідностей правового регулювання діяльності з транспортування.

Використання української ГТС для продовження транзиту потребує довіри цих постачальників та споживачів до української системи та її оператора. Найбільш прагматичним способом забезпечення цієї довіри є залучення міжнародних професійних партнерів до управління ГТС. Чинний закон дозволяє іноземному оператору ГТС з країн ЄС або США контролювати до 49% статутного капіталу українського оператора ГТС, що є суттєвим для

впровадження нових стандартів діяльності, відносин із споживачами, звітності перед акціонером та суспільством. Цей процес якраз дозволить деполітизувати тему управління ГТС, уникнути укладення непрозорих та не вигідних для України домовленостей, як це відбувалося до 2014 року.

Важливе значення для діяльності компанії має інвестиційна діяльність. Зараз працюють інвестиційні проекти в Арабській Республіці Єгипет. Група Нафтогаз реалізує в Єгипті два інвестиційні проекти з видобутку вуглеводнів.

Перший - освоєння території Alam El Shawish East.

Другий – розвідка і видобуток нафти на блоках South Wadi El Mahareeth та Wadi El Mahareeth. Пріоритетним напрямком для капітальних інвестицій групи залишається видобуток природного газу, який направляється далі на продаж та постачання природного газу споживачам.

Проаналізувавши всі фактори, виявлено що Нафтогазу потрібно налагодити систему імпорту газу, посилити свою присутність у інших регіонах світу та надавати там свої послуги, та посилити пошук та експлуатацію родовищ на території України.

В умовах неможливості імпортувати газ як і раніше в повному обсязі Нафтогаз у своїх стратегічних цілях має на меті диверсифікацію джерел імпорту газу. В цих умовах було проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність компанії. Необхідним та вигідним буде імпортувати скраплений газ у великих обсягах. Він зможе замінити природний газ, але для цього Нафтогазу потрібно налагодити поставки з Катару, розробити інвестиційний пакет для інвестицій з боку Катару та впровадження нових технологій з переробки газу, посилити потужність портів. Економічно проект не є вигідним, але він впроваджується з розрахунком на перспективу. Також першочерговим завданням є інтенсифікація видобутку власних ресурсів для зміцнення позицій на ринку та збільшення прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 07.02.2019.
2. Блажкун О. Ю. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. Ю. Блажкун, Н. Ю. Тимошенко. // Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту та маркетингу кпі ім. І.сікорського "актуальні проблеми економіки та управління". – 2016. – №10.
3. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / Л. Черчик // Економічний часопис. — Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. — 2016. — №2. — С. 21—26.
4. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pidruchniki.com/ekonomika/>.
5. Особливості зовнішньоекономічної діяльності та управління нею на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://nebotan.info/zedmanagement/features.php>.
6. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ЮЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
7. Барташевська Ю. М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю. М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1 (8). – С. 19–25.
8. Маталка С. М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія / С. М. Маталка. – Луганськ : Ноулідж. – 2011. – с. 210.
9. Блажкун О. Ю. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства : дис. канд. ек. наук / Блажкун О. Ю. – Київ, 2010.

10. Яковлєв А. І. Удосконалення методів визначення ефективності ЗЕД // Фінанси України. – 2010. - № 9. – С.25-27
11. Максимець О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / О.В. Максимець, А.М. Вічевич. — Львів: Афіна, 2011. — 140 с
12. Завьялов П. Проблемы международной конкурентоспособности товаропроизводителей и пути их решения // Маркетинг. – 2008. - № 10. – С.45-49.
13. Окрема фінансова звітність станом на та за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року [Електронний ресурс] // 1. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz15_fsu_Stand_Alone_with_signatures.pdf
14. Окрема фінансова звітність станом на та за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz-16fsu-ISA-sign-ukr.pdf>.
15. Окрема фінансова звітність станом на та за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року [Електронний ресурс] // 1. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/files/Zvity/2017%20UKR%20Naftogaz%20stand%20alone%20FS.pdf>.
16. Окрема фінансова звітність станом на та за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року [Електронний ресурс] // 1. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/files/Zvity/2018-Naftogaz-separate-financial-statements-UKR-with-AR.pdf>.
17. Обсяги транзиту російського природного газу територією України, 1991-2018 [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://naftogaz-europe.com/article/ua/obsjagitranziturosijskogogazu2018>.
18. Група НАФТОГАЗ Звіт про управління За результатами 2018 року. – 2018. – С. 3.
19. За підсумками 2016 року Нафтогаз планує сплатити державі понад 15 млрд грн дивідендів та авансового внеску з податку на прибуток [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf>.

20. Чорній В. В. Механізм інвестиційного забезпечення підприємств газової промисловості : дис. канд. ек. наук : 08.00.04 / Чорній Вікторія Валеріївна – Київ, 2017. – 260 с

21. За 2017 год Нафтогаз как отдельное юридическое лицо получил чистую прибыль в размере 39,3 млрд грн, что на 48% больше результата 2016 года [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakwebu.nsf/0/D973ADBE8EA96733C225827A004061D8>.

22. Кореляційно-регресійний аналіз [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/3928-korelyatsijno-regresijnij-analiz.html>.

23. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 390 с

24. Компанія [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/3A25D65C2606A6C9C22570D800318869?OpenDocument>.

25. Нафтогаз України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D0%B7_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.

26. Реформа корпоративного урядування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/E0EE47A6EE91B6C2C2257DB4002B4FBA?OpenDocument&Expand=1&>.

27. Нафтогаз створив дивізіони «Газ» та «Нафта» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/4A7C1E0B5870E1F3C22583850039974C?>

28. Основні напрямки розвитку нафтової галузі в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.novageografia.com/vogels-734-1.html>.
29. Нафтогаз за результатами 2018 року отримав 13,6 млрд грн чистого прибутку [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/WWW/3/nakweb.nsf/0/F74766DEBAA8F44AC22583E5005BF5BF?OpenDocument&year=2019&month=04&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>.
30. Виробничо-господарська діяльність підприємницьких структур [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/17190512/ekonomika/virobnicho-gospodarska_diyalnist_pidpriyemnitskih_struktur.
31. Інвестиційні Проекти в Єгипті [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://annualreport2016.naftogaz.com/ua/chogo-mi-dosjagli/investicijni-proekti-v-jegipti/>.
32. Правління НАК "Нафтогаз України" затвердило Робочу Програму з розвідки та розробки блоку Alam El Shawish East у Єгипті [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=89991.
33. Ціна на імпортований газ для України перевищила 300 доларів [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/09/20/640759/>.
34. У 2017 році Україна закупила 14,1 млрд куб. м газу з європейського напрямку [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/898ABF94AE07BADAC2258226005ABA88>.
35. „Нафтогаз України“ Консолідована фінансова звітність. – 2017.
36. Імпорт газу в Україну [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://biz.censor.net.ua/r3097363>.

37. Імпорт газу в Україну [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://biz.censor.net.ua/r3108322>.
38. Видобуток газу підприємствами компанії "Нафтогаз України" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://naftogaz-europe.com/article/ua/vidobutokgazu20052017>.
39. Розрахунок коефіцієнта зносу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.managerhelp.org/hoks-843-14.html>.
40. Коефіцієнт покриття [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikov/256-pokaznik-potochnoji-likvidnosti-pokaznik-pokrittya>.
41. Коефіцієнт швидкої ліквідності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikov/252-koefitsient-shvidkoji-likvidnosti-koefitsient-terminovoji-likvidnosti>.
42. Коефіцієнт абсолютної ліквідності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikov/250-koefitsient-absolyutnoji-likvidnosti>.
43. Чистий оборотний капітал [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://lektsii.com/2-93089.html>.
44. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.finalearn.com/lifers-1141-3.html>.
45. Коефіцієнт маневреності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikov/282-manevrenist-vlasnogo-kapitalu>.
46. Результати моніторингу функціонування ринку природного газу України [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://aim-ltd.kiev.ua/ua/news/id/rezultati-monitoringu-funkcionuvannja-rinku-prirod-15773>.
47. Приніс бюджету 137 млрд: названий найбільший платник податків України [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.obozrevatel.com/ukr/economics/prinis-byudzhetu-137-mlrd-nazvanij-najbilshij-platnik-podatkov-ukraini.htm>.

48. "Нафтогаз" змінив свою модель управління бізнесом [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1774106-naftogaz-zminiv-svoyu-model-upravlinnya-biznesom>.

49. В Україні рекордно зріс добовий видобуток газу [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://uprom.info/news/energy/v-ukrayini-rekordno-zris-doboviy-vidobutok-gazu/amp/>.

50. Видобування нафти і газу за кордоном [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://annualreport2015.naftogaz.com/ua/operacijna-dijalnist/vidobuvannja-nafti-i-gazu-za-kordonom/>.

51. Історія ринку газу: від експорту до імпорту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/D63B63DE51AAFA9AC2257F1C0028D27B?OpenDocument&Expand=1&>.

52. Співвідношення використання та імпорту природного газу в Україні, 1991-2017 рр. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://naftogaz-europe.com/article/ua/spivvidnoshennjavikoristannjataimportuprirodnogogazu19912017>.

53. У 2018 році використання природного газу в Україні збільшилось на 0,4 млрд куб. м [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/00B62B682AA8CA37C22583900050DAF0>.

54. Використання природного газу в Україні, 2017-2018 рр. [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://naftogaz-europe.com/article/en/vikoristannjaprirodnogogazuvukraini20172018rr>.

55. Історія нафтогазової промисловості [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/69CDD708EEFC16B4C22570D8003432CC>.

56. Стокгольмський арбітраж [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/A6094D6DF82CF76BC225834B00523754?OpenDocument>.

57. Внутрішні проекти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/E85AD314BB0E742CC225813E004E08E7?OpenDocument&Expand=3&>.

58. Звіт про управління – Київ: Група Нафтогаз, 2019. – 14 с. – (1).

59. Мировые запасы природного газа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

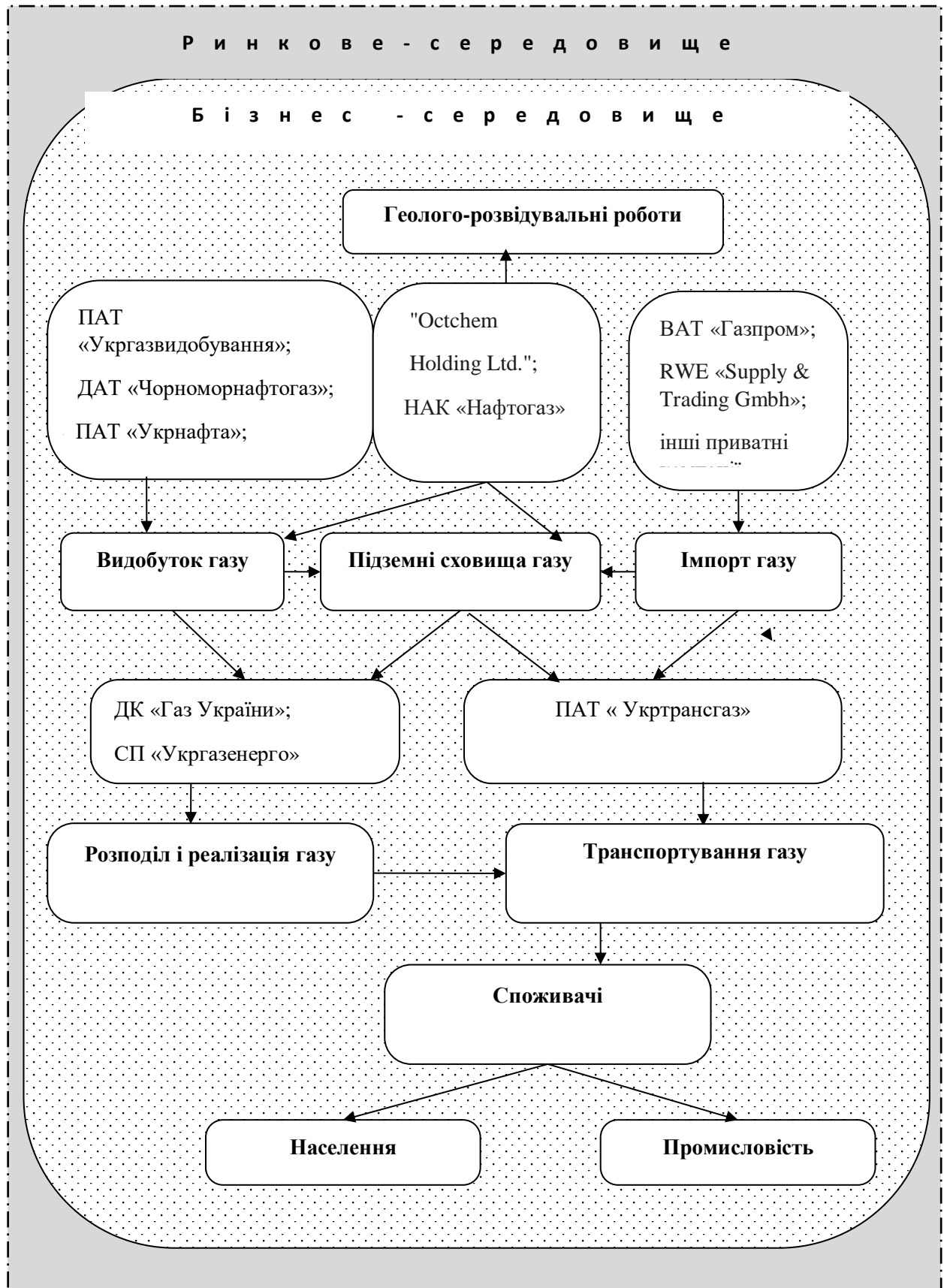
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%81%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B0.

60. Україна збільшила імпорт скрапленого газу в 2018 році на 17% [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://mind.ua/news/20194085-ukrayina-zbilshila-import-skraplenogo-gazu-v-2018-roci-na-17>.

61.

ДОДАТКИ

Додаток А

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ
„НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”**

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) НА 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
			2018	12	31
Підприємство	НАК „Нафтогаз України” з філіями	за СДРПОУ	20077720		
Територія	Україна	за КОАТУУ	8039100000		
Організаційно-правова форма господарювання:	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230		
Вид економічної діяльності	Діяльність головних управлінь	за КВЕД	70.10		
Середня кількість працівників	876				
Адреса, телефон	м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 6				
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака					
Складено (зробити позначку „v” у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					
					v

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 року**

Форма №1				1801001
АКТИВ	Код рядка	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року	При- мітки
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	105 333	122 125	
первісна вартість	1001	213 344	258 570	
накопичена амортизація та знецінення	1002	(108 011)	(136 445)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	542 957	543 276	
Основні засоби:	1010	568 113	589 099	
первісна вартість	1011	816 454	780 164	
знос та знецінення	1012	(248 341)	(191 065)	
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	333 360 222	414 004 221	5
інші фінансові інвестиції	1035	103 257	103 257	5
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	3 548 819	5 017 854	6
Відстрочені податкові активи	1045	2 994 141	725 546	20
Інші необоротні активи	1090	307 927	1 477 497	6
Усього за розділом I	1095	341 530 769	422 582 875	
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	81 992 435	74 353 275	7
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	56 270 681	57 474 372	8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	1 139 759	811 703	9
з бюджетом	1135	21 905	22 132	9
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	959 792	1 241 886	9
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	10 844 203	18 485 661	22
Витрати майбутніх періодів	1170	259 719	389 628	
Інші оборотні активи	1190	2 006 411	63 609 159	9
у тому числі заборгованість по Арбітражному провадженню щодо транзиту газу	1190 (a)	-	57 125 342	9, 21
Усього за розділом II	1195	153 494 905	216 387 816	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	495 025 674	638 970 691	

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ
„НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”**

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) НА 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

ПАСИВ	Код рядка	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року	При- мітки
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	190 150 481	190 150 481	10
Капітал у дооцінках	1405	256 739 107	296 420 839	
Додатковий капітал	1410	2 656 977	2 660 010	
Резервний капітал	1415	4 717 181	2 750 674	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(55 579 410)	(60 453 980)	
Неоплачений капітал	1425	-	-	
Вилучений капітал	1430	-	-	
Усього за розділом I	1495	398 684 336	431 528 024	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-	
Довгострокові кредити банків	1510	10 707 317	14 117 317	11
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-	
Довгострокові забезпечення	1520	186 125	135 283	12
Цільове фінансування	1525	-	-	
Усього за розділом II	1595	10 893 442	14 252 600	
III. Поточні зобов'язання та забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	19 806 962	25 484 601	11
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	18 208 220	17 101 897	11
товари, роботи, послуги	1615	22 181 826	47 694 343	
розрахунками з бюджетом	1620	2 631 691	8 794 699	
у тому числі з податку на прибуток	1621	2 530 011	6 798 494	
розрахунками зі страхування	1625	338	356	
розрахунками з оплати праці	1630	4 336	3 780	
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	1 071 576	1 443 500	13
Поточні забезпечення	1660	17 268 762	31 622 849	12
Доходи майбутніх періодів	1665	211 401	217 835	
Інші поточні зобов'язання	1690	4 062 784	60 826 207	13
у тому числі зобов'язання по Арбітражному провадженню щодо купівлі-продажу газу	1690 (а)	-	57 125 342	13, 21
Усього за розділом III	1695	85 447 896	193 190 067	
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-	
Баланс	1900	495 025 674	638 970 691	

Оригінал підписано:

Керівник _____ Коновець С.О.

В.о. головного бухгалтера _____ Гучек А.В.

Стаття	Код рядка	За 2018 рік	За 2017 рік	Примітки
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	204 938 122	187 927 433	3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(158 900 569)	(146 639 564)	14
Валовий:				
-- прибуток	2090	46 037 553	41 287 869	
-- збиток	2095	-	-	
Інші операційні доходи	2120	1 294 079	63 323 549	15
у тому числі доходи, нараховані по Арбітражному провадженню щодо транзиту газу	2120 (а)	-	57 125 342	21
Адміністративні витрати	2130	(3 666 042)	(1 561 211)	16
Витрати на збут	2150	-	-	
Інші операційні витрати	2180	(21 933 631)	(46 532 479)	17
у тому числі витрати, нараховані по Арбітражному провадженню щодо купівлі-продажу газу	2180 (а)	-	(44 528 046)	21
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
-- прибуток	2190	21 731 959	56 517 728	
-- збиток	2195	-	-	
Дохід від участі в капіталі	2200	-	1 281 795	
Інші фінансові доходи	2220	1 713 023	1 089 072	
Інші доходи	2240	6 515	5 968	
Фінансові витрати	2250	(5 003 142)	(7 364 134)	19
Втрати від участі в капіталі	2255	(175 396)	-	
Інші витрати	2270	(61 939)	(1 429 352)	18
Фінансовий результат до оподаткування:				
-- прибуток	2290	18 211 020	50 101 077	
-- збиток	2295	-	-	
Витрати (вигода) з податку на прибуток	2300	(4 597 762)	(11 956 294)	20
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-	
Чистий фінансовий результат:				
-- прибуток	2350	13 613 258	38 144 783	
-- збиток	2355	-	-	

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ
„НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”**

**ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ (ПРОДОВЖЕННЯ)**

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Найменування показника	Код рядка	За 2018 рік	За 2017 рік	При- мітки
1	2	3	4	5
Дооцінка (уцінка) необоротних активів*	2400	-	(45 078)	
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів*	2405	-	-	
Накопичені курсові різниці**	2410	534 395	301 972	
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств*	2415	(39 900 111)	(25 137 951)	
Інший сукупний дохід*	2445	(40 611)	(92 848)	
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(39 406 327)	(24 973 905)	
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	7 310	16 713	20
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(39 399 017)	(24 957 192)	
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	(25 785 759)	13 187 591	

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За 2018 рік	За 2017 рік	При- мітки
1	2	3	4	5
Матеріальні затрати	2500	121 731 279	108 752 499	
Витрати на оплату праці	2505	2 177 067	724 469	
Відрахування на соціальні заходи	2510	90 180	67 483	
Амортизація	2515	78 551	67 806	
Інші операційні витрати	2520	60 423 165	85 120 997	
Разом	2550	184 500 242	194 733 254	

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За 2018 рік	За 2017 рік	При- мітки
1	2	3	4	5
Середньорічна кількість простих акцій	2600	190 150 481	190 150 481	10
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	190 150 481	190 150 481	10
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	71,59	200,60	
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	71,59	200,60	
Дивіденди на одну просту акцію	2650	21,48	155,13	

* Статі, які не можна рекласифікувати в подальшому на прибуток або збиток

** Статі, які можна рекласифікувати в подальшому на прибуток або збиток

Оригінал підписано:

Керівник _____ Коновець С.О.

В.о. головного бухгалтера _____ Гучек А.В.

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА
КОМПАНІЯ „НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”**

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ

		Дата (рік, місяць, число)		КОДИ		
Підприємство	Національна акціонерна компанія „Нафтогаз України” з філіями	за ЄДРПОУ	20077720	2016	12	31
Територія	Україна	за КОАТУУ	8039100000			
Організаційно-правова форма господарювання:	Публічне акціонерне товариство	за КОПФГ	230			
Вид економічної діяльності	Діяльність головних управлінь	за КВЕД	70.10			
Середня кількість працівників	684					
Адреса, телефон	м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 6					
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака						
Складено (зробити позначку „v” у відповідній клітинці):						
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку						
за міжнародними стандартами фінансової звітності						
v						

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2016 року**

		Форма №1	Код за ДКУД	1801001	
АКТИВ	Код рядка	На кінець звітнього періоду	На початок звітнього періоду (скориговано, Примітка 3)	На початок попереднього періоду (скориговано, Примітка 3)	Примітки
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	1000	143 080	160 217	157 053	
первісна вартість	1001	250 499	233 166	219 723	
накопичена амортизація	1002	(107 419)	(72 949)	(62 670)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	842 895	624 161	623 960	
Основні засоби:	1010	502 842	546 963	319 627	
первісна вартість	1011	579 425	576 072	337 388	
знос	1012	(76 583)	(29 109)	(17 761)	
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-	-	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції:					
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	447 973 804	440 902 081	372 076 283	6
інші фінансові інвестиції	1035	103 257	103 257	103 257	6
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	4 780 607	4 245 709	2 664 924	7
Відстрочені податкові активи	1045	2 630 000	-	-	
Інші необоротні активи	1090	3 051 742	2 434 966	606 792	7
у тому числі передплата з податку на прибуток	1090 (a)	1 317 274	1 317 274	-	
Усього за розділом I	1095	460 028 227	449 017 354	376 551 896	
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	59 450 068	48 163 692	22 398 832	8
Поточні біологічні активи	1110	-	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	54 719 178	33 999 240	30 124 651	9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
за виданими авансами	1130	5 997 601	1 319 799	11 028 061	10
з бюджетом	1135	34 356	27 591	1 345 086	10
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	1 193 093	10
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 100 019	707 251	737 264	10
Поточні фінансові інвестиції	1160	679 771	600 017	394 214	11
Гроші та їх еквіваленти	1165	17 660 966	7 145 542	2 290 364	11
Витрати майбутніх періодів	1170	1 134	132	252 358	
Інші оборотні активи	1190	121 143	51 244	20 819	
Усього за розділом II	1195	139 764 236	92 014 508	68 591 649	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	1200	-	-	-	
Баланс	1300	599 792 463	541 031 862	445 143 545	

Примітки, які додаються, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА
КОМПАНІЯ „НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

ПАСИВ	Код рядка	На кінець звітнього періоду	На початок звітнього періоду (скориговано, Примітка 3)	На початок попереднього періоду	При- мітки
1	2	3	4	5	6
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	190 150 481	190 150 481	160 450 481	12
у тому числі: внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	29 700 000	29 700 000	104 609 576	12
Капітал у дооцінках	1405	322 676 150	317 158 850	239 554 662	
Додатковий капітал	1410	2 690 237	6 063 926	6 682 315	
Резервний капітал	1415	1 424 224	1 424 224	1 424 224	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(69 103 045)	(85 761 705)	(56 780 317)	
Неоплачений капітал	1425	-	-	-	
Вилучений капітал	1430	-	-	-	
Усього за розділом I	1495	447 838 047	429 035 776	351 331 365	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-	-	
Довгострокові кредити банків	1510	22 971 585	34 824 720	26 188 307	13
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	1 487	11 832	
Довгострокові забезпечення	1520	7 345 424	2 754 841	411 423	14
Цільове фінансування	1525	-	-	-	
Усього за розділом II	1595	30 317 009	37 581 048	26 611 562	
III. Поточні зобов'язання та забезпечення					
Короткострокові кредити банків	1600	25 512 030	15 509 121	16 010 492	13
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	19 388 256	16 779 131	14 917 317	13
товари, роботи, послуги	1615	53 432 850	34 765 443	25 145 919	
розрахунками з бюджетом	1620	3 666 216	1 881 826	2 999 531	
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-	-	
розрахунками зі страхування	1625	1 556	406	376	
розрахунками з оплати праці	1630	15 562	2 904	2 416	
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	1 033 136	1 470 144	3 730 823	15
Поточні забезпечення	1660	14 022 759	16 863	137 371	14
Доходи майбутніх періодів	1665	17 368	19 667	21 967	
Інші поточні зобов'язання	1690	4 547 674	3 969 533	4 234 406	15
Усього за розділом III	1695	121 637 407	74 415 038	67 200 618	
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-	-	
Баланс	1900	599 792 463	541 031 862	445 143 545	

Керівник

Коновець С.О.

В.о. головного бухгалтера

Гучек А.В.

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ „НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”

**ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ**

		Дата (рік, місяць, число)		КОДИ		
				2016	12	31
Підприємство	Національна акціонерна компанія „Нафтогаз України” з філіями			за ЄДРПОУ		20077720
Територія	Україна			за КОАТУУ		8039100000
Організаційно-правова форма господарювання:	Публічне акціонерне товариство			за КОПФГ		230
Вид економічної діяльності	Діяльність головних управлінь			за КВЕД		70.10
Середня кількість працівників	684					
Адреса, телефон	м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 6					
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)						
Складено (зробити позначку „v” у відповідній клітинці):						
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку						
за міжнародними стандартами фінансової звітності						
						V

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2016 рік**

Форма №2

Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року (скориговано, Примітка 3)	Примітки
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	161 382 827	112 761 671	4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(116 277 398)	(100 227 511)	16
Валовий:				
-- прибуток	2090	45 105 429	12 534 160	
-- збиток	2095	-	-	
Інші операційні доходи	2120	1 200 157	804 857	17
Адміністративні витрати	2130	(1 400 788)	(885 846)	18
Витрати на збут	2150	-	-	
Інші операційні витрати	2180	(11 273 460)	(9 175 811)	19
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
-- прибуток	2190	33 631 338	3 277 360	
-- збиток	2195	-	-	
Дохід від участі в капіталі	2200	2 388 878	-	
Інші фінансові доходи	2220	1 005 647	537 434	
Інші доходи	2240	4 106	9 879	
Фінансові витрати	2250	(8 181 637)	(8 480 039)	21
Втрати від участі в капіталі	2255	-	(6 190 460)	
Інші витрати	2270	(4 949 343)	(16 903 446)	20
Фінансовий результат до оподаткування:				
-- прибуток	2290	23 898 989	-	
-- збиток	2295	-	(27 749 272)	
Вигода з податку на прибуток	2300	2 630 000	-	22
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-	
Чистий фінансовий результат:				
-- прибуток	2350	26 528 989	-	
-- збиток	2355	-	(27 749 272)	

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО „НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА
КОМПАНІЯ „НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року (скориговано, Примітка 3)	Примітки
1	2	3	4	5
Дооцінка (уцінка) необоротних активів*	2400	-	251 814	
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів*	2405	-	-	
Накопичені курсові різниці**	2410	1 054 050	531 025	
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств*	2415	5 487 833	76 649 364	
Інший сукупний дохід*	2445	17 374	10 238	
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	6 559 257	77 442 441	
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-	
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	6 559 257	77 442 441	
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	33 088 246	49 693 169	

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року (скориговано, Примітка 3)	Примітки
1	2	3	4	5
Матеріальні затрати	2500	82 181 190	76 859 881	
Витрати на оплату праці	2505	622 135	359 742	
Відрахування на соціальні заходи	2510	65 600	72 217	
Амортизація	2515	93 307	40 901	
Інші операційні витрати	2520	45 989 414	32 956 427	
Разом	2550	128 951 646	110 289 168	

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року (скориговано, Примітка 3)	Примітки
1	2	3	4	5
Середньорічна кількість простих акцій	2600	190 150 481	111 965 094	
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	190 150 481	111 965 094	
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	139,52	(247,84)	
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	139,52	(247,84)	
Дивіденди на одну просту акцію	2650	69,76	-	

* Статті, які не можна рекласифікувати далі на прибуток або збиток

** Статті, які можна рекласифікувати далі на прибуток або збиток

Керівник

Коновець С.О.

В.о. головного бухгалтера

Гучек А.В.

